

as 69

AMATÉRSKÁ SCÉNA

3

ROČNÍK 6
BŘEZEN

Už asi chodí do nejvyššího ročníku AMU, nebo už dostudovala, nevím, párkrát hostovala v pražských profesionálních inscenacích. Uslyší o ní brzy divadelní republika? Nebo jen menší počet diváků v nějaké oblasti? Kdo ví... Ale návštěvníci Hronovů asi sotva zapomněli na Hanu Maciuchovou z olomouckého Studia, na její Becky v Tomu Sawyerovi od řeky Mississippi. (Snímek J. Pražáka z 34. Jiráskova Hronova — 1964.)

Okresní poradní sbor pro divadlo Osvětového domu v Hodoníně uskutečnil na sklonku minulého roku devátou okresní divadelní konferenci. Konala se ve Veselí nad Moravou, vyznačovala se velkou účastí delegátů (více než sedmdesát) a demokratickými volbami nových členů okresního poradního sboru.

Ve zprávě metodika Karla Soukupa bylo konstatováno, že na okrese pracuje sto souborů, které v minulém období uvedly osmdesát pět divadelních her ve dvou stech dvaceti devíti představeních. Znovu ožily soubory v Žeravicích, Čeložnicích, Ratíškovcích, Svatobořicích, Žarošicích, Kuželově a Lovčicích. V uskutečněné soutěži k padesátému výročí Velké říjnové socialistické revoluce dostal první cenu soubor ze Ždánic za inscenaci Čapkovy Matky, druhou dětský soubor ZDŠ Těmice (Holková, Čarovné housle) a třetí soubor z Mikulčic (Čechov, Strýček Váňa). K padesátému výročí ČSR byla uskutečněna přehlídka souborů ze Slovácka a Slovenska, na níž uvedly divákům ve Skalici a Holičích své představení soubory okresů Hodonín, Senica, Trenčín, Trnava a Uherské Hradiště. Člen okresního poradního sboru dr. Jar. Pospíšil informoval o dosavadním postupu vytváření Svazu ochotnických divadelníků. V našem okrese zatím nepřistoupíme k vytvoření okresní organizace, ale podporujeme vznik Svazu a zapojíme se do něho po jeho schválení. První krok k tomu činíme tím, že nově zvolený okresní poradní sbor budeme pokládat za jakýsi prozatímní řídicí výbor na okrese. Proto jej rozšiřujeme na sedmáct členů.

Na historických příkladech referent ukázal, že divadlo bylo vždy spjata s životními problémy společnosti, že bylo vždy angažováno. Požadavky na uměleckou úroveň ochotnické práce snižovat nebudeme, ale důraz je třeba klást na angažovanost divadla. Dnes více než kdy jindy je třeba hrát dál, hrát více a všude. Je co a je pro koho! To, oč nám v podstatě šlo v lednu, po lednu i dnes, to je aktivní účast ve věčném zápase, prolínajícím každou dobu a neustále probíhajícím na některém místě světa. A o něm mluví bezpočet her od Aischyla až třeba po Uhdeho. O pravdu se licitovat nedá. Jsme-li přesvědčeni, že ji máme, nesmíme šetřit sil, abychom ji dokázali, uhájili a s ní zvítězili. Málokdo má dnes takovou možnost tento zápas o pravdu v lidech i mezi nimi ovlivňovat, jako právě divadelníci — autoři, režiséři, herci. Ochotníci mají veliký úkol: přispět k jednotě národa, v níž je naše jediná záruka.

Na konferenci přijeli zástupci divadelního souboru ze slovenské Solosnice, z nichž mnozí byli vyznamenáni na divadelním festivalu ve Vracově za role v Palárikově hře Dobrodružství při obžinkách. Jejich mluvčí Metod Kohút pozdravil české ochotníky jménem slovenských ochotníků senického okresu. Uvádíme v překladu jeho slova:

Byli jsme u vás po prvé, ve Vracově na vaší IX. celookresní přehlídce, neznali jsme poměry u vás, nevěděli jsme, s jakými pocity přijmete naši inscenaci Palárika. Naše vystoupení vyznělo — a to mohu zodpovědně prohlásit — v manifest nerozborného přátelství našich národů. Měli jsme radost jako malé děti, sprádali jsme sny, jak dál s ochotnictvem, jak využít polednových událostí ku prospěchu ochotnického divadla. Měli jsme na mysli vytvořit silnou organizaci. Vycházeli jsme z dlouholeté tradice ochotnictva, které umělo i v těch nejtěžších dobách burcovat naše národy již tisíciletí zápasící o svoji existenci, už tolikrát stojící na pokraji zániku a tak nesmírně milující svobodu.

Těžké srpnové dny postavily i nás ochotníky před velké problémy. Jak teď dál s ochotnictvem? Bude i nadále plnit své poslání?

U našich národů je ochotnické divadlo hluboce zakořeněno, protože je nejen projevem národních kultur, ale i nejvlastnějším vyjádřením vlastnictví prostého Slováka a Čecha, jeho lásky k národu — proto u nás ochotnictvo nikdy nezanikne.

Vy všichni dobře víte, jaký je to úžasný pocit hrát pro svoje obecenstvo, kterému z jeviště dáváte sílu uvěřit, kterému dáváte naději, již jen smrt by mohla vzít. Posilujeme malomyslné, dokazujeme, že spolužití Čechů a Slováků je historickou samozřejmostí, která vychází ze vzájemné úcty a lásky! — Srpnové události i nás, ochotníky Moravy a Slovenska, ještě více sblížily a nikdo nás nikdy víc nerozdělí.

Všemi účastníky konference byl přijat návrh, aby se znovu obnovily styky divadelních souborů i výměny představení v okresech Gottwaldov — Hodonín — Kroměříž — Uherské Hradiště. Na závěr byla jednohlasně přijata rezoluce o úkolech divadelních souborů a odeslána ústřednímu, krajskému a okresnímu výboru strany. —

Taková obyčejná ochotnická konference. A dost vody už od ní uteklo v řekách českých, moravských i slovenských. A přece si myslíme, že slova jejich prostých účastníků stojí za přečtení a zamyšlení ještě dnes.

A DOLF CHATRÝ

ZA BRNEM JE BALKÁN

O zájezdu činohry Národního divadla do prosincové Bukurešti se už zminilo mnoho novin, časopisů, rozhlas a televize, kterážto uvedla i film, natočený přímo na místě činu. Chťtí tedy psát, že uvítání bylo srdečné, rozhovory s činiteli větší či menší vedeny v přátelském duchu vzájemného porozumění, že lidé projevovali sympatie k nám a obráceně, mi připadá trochu zbytečné. Spíš bych se ráda zmínila o několika dnech, vybočujících z obvyklého průměru dnů zimních roku 1968.

Rychlík Balt—Orient-Expres se nejen zvučně jmenuje. Oproti řadě jiných mezinárodních rychlíků má i tu přednost, že projíždí napříč Českem, kusem Moravy a Slovenska, zvláště pak Maďarském a Rumunskem. A projíždí den a noc a den a toliko cestující z horních lážek spacího vozu se dostávají do rolí „Mládenců z pece ohnivé“ (staroruská lidová hra). Což je pokrok, protože dřív se vařivalo kupé celé. Pokud se týče celníků a různých jiných, především nočních, hostů, třeba podotknout, že z počtu jejich návštěv, zvláště pak na teritoriu maďarském, by člověk soudil ne na cestu z Prahy do Bukurešti, ale napříč Evropou. Hotel Ambasador je na bulváru Magheru. Je to hotel starší, nicméně luxusní, nicméně trpící stejnou chorobou jako hotely novější a méně luxusní, jako restaurace, jako divadla a kina, obchody a obchůdky, jako parky a staveniště, jako celá Bukurešť. Totiž zápachem z DDT, kteréžto vůně se tu používá v míře nadhrobné proti hmyzu všeho druhu. Zřejmě pro zpestření se však přidává ještě ozón benzínu a petroleje. Předvánoční ruch této tak zvané Paříže Východu (neboť tu skutečně mají široké výkladní skříně, ještě širší bulváry a Oblouk Vítěství) spočívá především v kupování nesmírně levného alkoholu v nesmírně velkém výběru. Rumuni sami jsou lidé milí, i když pro našince trochu zvláštní, což je dáno už samotným jazykem, neboť příkladně člen mužského rodu, přidávaný na konec slov. způsobuje, že jdouce ulicí, čtete — MAGAZINUL, BUFETUL, RESTAURANTUL PESCATUL, v TEATRULU se hraje TRUBADURUL, pročez si koupíte BILETUL s vyznačeným LOCULEM v RINDULU, atd. Rumuni pak dále nosí ušanky a homolovité beranice, neboť mají zimu stejnou jako my a smějí se smíchem sebevědomého národa, stejným, jakým se někdy, v dějinných mezidobích, smějeme i my.

A bourají celé čtvrti staré Bukurešti, aby na jejich místě vystavěli nová sídliště, respektive satelitní města, kterých je dnes už osm, každé pro 160 000 obyvatel. Nebourají se jenom pravoslavné kostelíky, něžně číhající na každém kroku.

Bukurešť má asi 1 400 000 obyvatel a třicet profesionálních divadel, ve kterých se hraje až čtyřikrát denně (ráno v 8 příkladně Višňový sad, dopoledne v 10, odpoledne v 15 a večer ve 20 hodin). A všude je neustále vyprodáno. A dlužno poznamenat, že třeba v Teatrulu MIC dělají Pintrova Domovníka tak vynikajícím způsobem, že jsme nestáli lapat po dechu. A v Teatrulu de Comedie právě tak dobrého Ioneskova Nenařátého vraha a v Teatrulu Nacional Becketta (známého u nás z filmového zpracování). A to jsme nestihli nejlepší inscenace sezóny — Dörenmattův Meteor, Mrožkovo Tango a asi deset dalších představení úrovně Pintra. Nicméně Rumuni, zvyklí téměř neaplaudovat, „udělali“ na Dům doni Bernardy něco přes deset, na Ze života hmyzu něco přes patnáct opon.

Úplně nejmilejší, nejbezprostřednější, nejobětavější, nejveselejší a nejsmutnější jsou však studenti. Je jich v Bukurešti mnoho, mají své kluby ve vilách bývalých královských prominentů, pijí jen velice málo, baví se tak, jako by tomu bylo obráceně, a dělají své studentské divadlo Na půdě (v rumunštině samozřejmě PODUL).

Divadlo, které sice vedou posluchačka a posluchač divadelní školy — režiséři, jinak v něm však budoucí profesionální divadelníci nemají co dělat. Zkouší se denně od deseti hodin večer tak do dvou až čtyř ráno repertoár nejrůznější — od Williamse až po lidové žalmy. Viděli jsme jeden z těch žalmy a zazáviděli nejen fantastické soustředění a obětavost všech. Pojala nás hlavně lítost nad všeobecnou neznalostí této lidové poezie. Třeba žalm nad oběšeným chlapcem je o mládenci, který kradl koně. Kradl však jen ty, kteří trpěli. Kradl proto, že je miloval. Trest, který ho od lidí stihl, je v otázce předložen Bohu. Jak může dopustit smrt někoho, kdo miloval?

Ale protože i v Bukurešti uhodily kolem Mikuláše kruté mrazy, dovolují si tohle vyprávění zakončit zcela patřičným postřehem jednoho z národních umělců: „Za Brnem je Balkán, to jsem říkal vždycky. Teď to rozšiřuju — uhodil řákej zimul, chce to pražský pivulescu!“

LIDA ENGELOVÁ

to, čemu se ticho po pěšině říká

PRŮHLEDY

25. února 1830 se v Comédii Française hvízdalo. Básník Theofil Gautier prý se vyšvihl přes fasádu balkonu a hrozil přítomným, že jestli nebude ticho, skočí dolů. Byl totiž zastáncem pana Victora Huga, jehož romantický kus Hernani měl ten večer premiéru. Skandál! Byl prý to obrovský skandál. Ještě po tolika letech si o něm čtenáři Dvořákova Divadelního pitavalu rádi přečetli...

Asi před třemi lety napsal Jean-Louis Barrault před premiérou jedné Genetovy hry úvahu na téma divadelního skandálu. Zkrátka skandál je vhodné a velice vděčné téma. Trošku neseriózní pro historika, ale výborné pro publicistu, zvláště v době, kdy široko daleko není žádného skandálu.

Ovšem já bych nechtěl psát o skandálech, ani připomínat některé světově proslulé. Chtěl bych psát naopak o tom, že jaksi člověk spíš dnes pociťuje nedostatek skandálů. Abych to upřesnil: na současném jevišti i v hledišti je všechno tak umravňeně spořádané, že by se nám nějaký ten divadelní skandál trouhu hodil. Ono by to jistě divadlu prospělo. Povídaloby se o tom, a vůbec.

K čemu vlastně jsou divadelní skandály? Někdo řekne, že jsou dobré jen tak nanejvýš pro hrstku nenasytných či naopak divadlem přesytných kritiků. Ti roupama nevědí co by chtěli a tak volají už dokonce po skandálu. Jenže opravdový skandál, ten nearanzovaný, tedy ten jiný, než o jakých se zčasu načas můžeme dočíst ve spojitosti se jmény jako je Brigitte Bardotová či Ursula Andressová — zkrátka opravdový skandál vznikne obvykle ze střetnutí dvou názorů. My už jsme všichni tak jednotní, že nejsme schopni dát v divadle dohromady dva protichůdné názory? To snad ne, ale jaksi cítíme, že se to nepatří, že když člověk přijde učešán, oholen a umyt do hlediště, má si nejspíš dát za své peníze přehrát kus a jít pěkně zase k nejbližší tramvaji a tam, opět bez skandálu, spořádaně čekat až přijede. Skandály jsou dnes a denně v tramvajích. Ale v divadle?

Jenže já skutečně nechci psát ani o skandálu ani k němu podněcovat. Chtěl jsem tímto úvodem jenom předznamenat hrstku myšlenek, které člověka napadají tak asi v polovině sezóny. Panebože, rychle dodávám, nechci psát ani nějaké vyčerpávající hodnocení, ale jenom a jenom „hrst poznámek“. (A když tak o tom svém neustálém zapřisahání uvažuji, přicházím na to, proč se u nás dnes žádné skandály nedějí. Už to mám — jsme prý národ holubičí. A to je dnes, v době masové citátománie obrozeneckých klasiků, dobré citovat, ne?!) Tedy: když tak jeden chodí po divadlech, vidí kusy dobré a horší, špatné a krásné, představení většinou velmi slušná, ale i špatná, jenže jaksi nic nadto. Avantgarda, která se dnes v divadelnictví dělá (já vím, že se zaptáte, co tím mám na mysli?!), je spíš esteticky avantgardní, než cokoli jiného. Když se hrála Bondova hra Spasení v Londýně, byl z toho skandál, přinejmenším aféra.

Ale my si pěkně počkáme, až hra oběhne světem a pak už premiéra u nás proběhne v naprostém klidu. Teď jsem někde četl, že kdosi žaluje pana Hochhutha, že kohosi urazil ve hře Vojáci, již konečně hrají i v Londýně. Nebyl-li to přímo skandál, byl kolem této hry pořádný šum, nejen kulturní.

Ale my jsme možná na skandály malá země. I kdyby u nás nějaký skandál byl, nikdo se o tom nedoví. S Mrožkem bych řekl, možná že vlastně u nás nějaké skandály i jsou, jenže my o nich nevíme.

Nejde jenom o divadlo. To je tak skoro se vším. Začali jsme uvádět striptýz. Už to má několik děvčat v legitimacích jako zaměstnání — striptýzová tanečnice. A nic. Nikdo se nad tím nepozastavuje. Nejprve v Jablonci, teď v Praze i Bratislavě, striptýz začínáme podchycovat na masové základně, ale skandál jaksi kolem toho ne a ne. Náš občan přijímá všechno s rozvahou a klidem. Nenechá se jen tak vyprovokovat. A to je dobré, řeknete si...

Ale vraťme se k podstatě.

Divadlo je v klidu. Nové hry už několik let vznikají sporadicky. Topolova *Hodina lásky*, původně hra rozhlasová, je přece jen spíš hra určená mikrofonu, Kunderova *Ptákovina* je zajímavá, ale ve chvíli, kdy tohle píší, nemá ještě v Liberci premiéru. O nové hře Pavlíčkové zatím v této chvíli také nic blíže nevím. Na novinky tedy tato polovina sezóny nějak bohatá není. (O Hrubínovi jsem tady již psal.) Repertoár je celkem zajímavý a zdravě obrácený do všech oken světa. Zweig vedle Claudela, Schnitzler, několikrát Sartre, Camus, Pinter, Rousseau, vedle starých známých — Millera, Williamse, ale také a především — domácí klasici. Nechci podat vyčerpávající obraz současné dramaturgie. Myslím, že je na úrovni soudobé Evropy. Přinejmenším.

A inscenačně? Radok zatím pracuje mimo republiku a Krejčův soubor, pokud vím, v době, kdy tento článek, vyjde, bude zase na zahraničním turné. Ale i tak, Divadlo za branou, vlastně Krejča svou inscenací Schnitzlerova *Zeleného papouška* nám zatím připravil nejperfektnější divadelní zážitek. Divadlo živé a jakkoli sevřené vlastní poetikou tvůrce, nanejvýš zajímavé. Vyslovuje se ke světu, nejen estetizuje, ale — chceme-li — politizuje. A to je velmi podstatné. Neboť se mi zdá, že naše divadlo v této svrchovaně politické době málo politizuje. Myslím to takto: že se plete politikům do řemesla, ne že by mělo dělat to, co dělávalo kdysi v padesátých letech, kdy přebíralo funkci masových komunikačních prostředků, které byly tehdy v plenkách nebo pod kuratelou. Myslím, že divadlo dluží dnešnímu hledišti *ve čer y*, v nichž mnohem mocněji než doposud promluví k základním politickým otázkám doby. Divadlo tu není kvůli politice, promlouvá skrze výpovědi o člověku, ale nejsem si jist, jestli právě v této době je uhlazený, do příběhu, příměrů a kostýmů zabaletý šíp proti ne-svobodě, nepravdě a lži dostatečný. Tedy skandál?

Nikoli. Spíš bych řekl: událost, o níž by psaly všechny noviny, kterou by televize považovala za nutné zaznamenat, zahraniční novináři komentovat a naše veřejnost rozhodně vidět.

Nebo to snad už není v divadle možné? Proč by nebylo! Spíš si myslím, že je tu jeden paradox. Dopo-

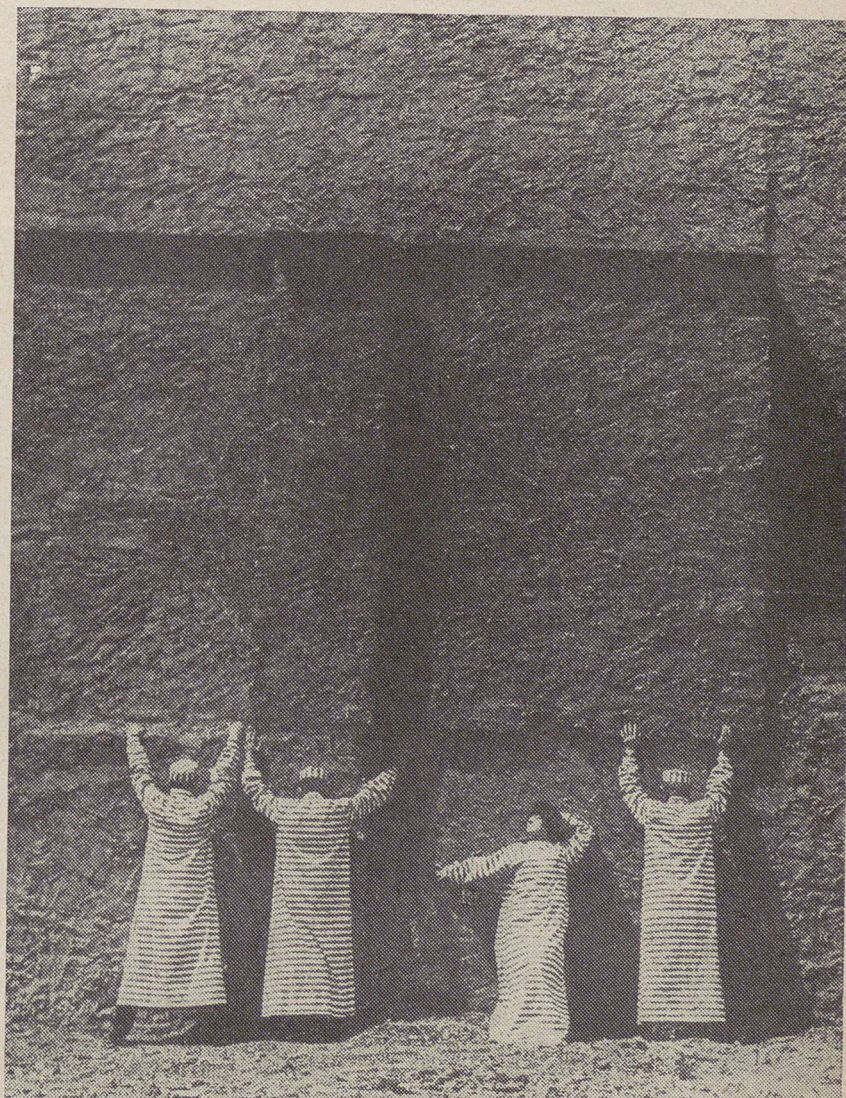
ledne lidé píší v závodech rezoluce, schůzují a podporují zdravý politický vývoj svou prací i svými stanovisky, ale večer se chtějí bavit. Je to paradox, ale všechno nasvědčuje tomu, že to tak je. I když — — — I když si myslím, že současné hlediště, zkušené faktem „reality“, by stejně ochotně uvítalo velkou poli-

tickou hru. Ve světě by to nazvali „bomba“ nebo „skandál“. My tomu skromně řekneme „něco, o čem by opravdu všichni mluvili...“ Ono je to tak: v Comédii Française, kde se onoho 25. února 1830 tak vášnivě pískalo, se dnes už taky nepíská!

Alen Fucho

KLADIVADLU JE DESET LET

Na snímku Vl. Šumana představitelé poeticko-satirického pásma Pavla Fialy RACKOVÉ

NÁVRATY K PRAMENŮM ŽIVÉ VODY

tové, kulturní i národní kontinuity, která nám umožňuje vnímat tuto legendu pradávných časů o boji dobra se zlem, o vítězství spravedlnosti a odměně těm, kdož se pravdy a víry přidrží a jí věrní zůstanou.

Po úspěchu na profesionálních scénách se objevuje hra paseckého autora Wenceslava Metelky KOMEDIE O HVĚZDĚ v úpravě J. Kopeckého i na ochotnickém jevišti. Jaroměřský divadelní soubor Vrchlický se zavděčil uvedením půvabného děje o narození Krista Pána svým divákům — a oni se mu odvděčují velkou návštěvností (viděl jsem již šestou reprízu!) a především zaujetím pro půvabné zvěstování biblického příběhu, úsměvy pro naivní formu vyprávěného příběhu a pochopením jeho lidské moudrosti i víry ve spravedlivý život. Pro diváky Východočeského kraje má i jazyk hry zvláštní půvab. Pro nás konečně je i připomenutím, že právě v místech vzniku hry se zrodila veliká tradice našeho ochotnického divadla (Vysoké nad Jizerou!).

komedie o hvězdě

Je příjemné a povzbudivé sedět v hledišti ochotnického divadla a poslouchat líbezný text staročeské vánoční hry, prožívat její zvěstování, že před tvářmi Boží jsou si všichni lidé rovni, uvědomovat si s hrdoostí, že tento text je dědictvím prostého lidového divadla, starých lidových zvyků snad již z doby XII.—XIV. století. I když postupem času pochopitelně vstřebával do sebe nové dramatické prvky, nové zkušenosti a rozšiřoval se o nové figurky, neztratil nic z toho, co v této hře spojuje dnešní generaci s generacemi našich předků. Vyvolává v nás silné povědomí ci-

Jaroměřská inscenace je v nejednom podnětná. Především provokuje otázku, proč tak málo ochotnických souborů zařazuje do svého repertoáru hry tohoto typu, které by jim přece měly být neobyčejně blízké — svou lidskostí a humorem. Jaroměřská inscenace dokazuje, že tyto staré texty umožňují rozbírat hranice mezi těmi na jevišti a těmi v hledišti. Herci se obracují se svými promluvami k publiku, hrají mezi obecnstvem, žádají o prominutí, jestli něco pokazili, a nakonec chodí vybírat na talíř. Pravda, zpočátku přijímáme s rozpaky a trpným vyčká-

váním, kdo v hledišti začne první a zapojí se do hry s pastýři — ale to jenom dokazuje, jak hluboko v sobě nosíme letitou konvenci, dle níž se divák v divadle jen dívá. A přitom tento „naivní“ text je překrásnou jevištní metaforou, nutí diváka k představivosti a chápání symbolického významu. Co nelze spatřit na scéně, co nelze technicky provést (např. útěk do Egypta), to všechno si divák domýšlí a hraje s herci. Podotýkám ještě, že inscenace měla neobyčejný ohlas právě u studentů, kteří byli obecně pozorným, tichým a chápajícím. — Samozřejmě, není to právě snadné například KOMEDII O HVĚZDĚ hrát. Výrazové prostředky jednotlivých typů (Židé, vojáci, pastýři) jsou značně diferencované pohybem i intonací přednesu, při vyjadřování symbolů hry jsou dosavadní zkušenosti našeho tradičního herectví více na překážku než k prospěchu. Také Jaroměřští musili s touto koncencí svádět boj a místy se v jejich inscenaci místo zvěstování a naivního zpodobování děje objevila snaha po lákajícím drobnokresebně realistickém rozehrávání některých scén (scéna pastýřů, tři králů, lupičů).

Ale za vše ostatní zaslouží soubor Vrchlický naši chválu. Za velký počet herců, kteří s chutí a přímo dojemně se snažili zvěstovat poselství o tom, co se vskutku stalo . . . , za přepečlivou starost režiséra (Jindřich Wagenknecht) o čistotu představení, za půvabnou scénu (výtvarník Václav Keller) s vysunutými kruchtami pro zpěváky i muzikanty, za výtvarný soulad světla, krojů, masek ve scéně s poetickou atmosférou staročeského betléma.

Kdybychom měli z hereckých výkonů někoho zvláště vyzvednout, pak Anjela D. Hornychové pro jeho anjelskou lehkost, půvab i moudrost a bezprostřední kontakt s publikem. Josefa vytvořil D. Hartman s patřičnou dávkou lidové bodrosti, oddanosti i slabosti. Zaujal nás i J. Příbyl v úloze čerta svou pohyblivostí a ponoukavostí. Naplno splňuje

lidovou představu pekelníka. A je zde ještě celá řada dobře charakterizovaných humorných lidových postav, byť snad někde méně podkrkonošských, než by příslušelo. Vcelku — rozhodný úspěch.

Dokonce tři staré lidové hry v jednom večeru uvedlo RECITAČNÍ STUDIO ŠRÁMKOVA DOMU V SOBOTCE. Více o této práci povi v tomto čísle rubrika „Mít nápady dovoleno“. Já bych zde jen rád konstatoval, že sobotecké Studio si soustavnou prací získalo umělecký kredit a každá jeho premiéra se stává kulturní událostí.

J. V.

Divadelní soubor Vrchlický z Jaroměře uvádí hru paseckého autora Wenceslava Metelky Komedie o hvězdě v úpravě J. Kopecského. Režie Jindřich Wagenknecht, výtvarník Václav Keller.

PŘEHLED ČINNOSTI SOUBORŮ AMATÉRSKÝCH DIVADEL V SEVEROMORAVSKÉM KRAJI 1967-68

Okres	Přehlídky	Sou- borů	Zřizovatelé	Aktivita	Počet členů
Nový Jičín	9 míst	30	18 OB 6 ZK 2 TJ 1 SDS 1 Svazarm 1 ZV ROH 1 JZD	19 souborů pracuje plynule, 11 souborů nepravidl.	618
Opava	4 místa	40	17 OB 4 ZK 4 MěstNV 4 TJ 4 ČSPO 2 ČSM 2 SEŠ 1 SVVŠ	20 plynule, 20 ne- pravidl.	759
Frýdek	4 místa	25	13 OB 4 ZK 4 TJ 1 JZD 1 ČSM 1 ČSPO 1 samost.	12 plynule, 13 ne- pravidl.	368
Bruntál	5 míst	9	5 OB 4 ZK	9 plynule	416
Šumperk	0	10	4 OB 4 ZK 2 ČSPO	4 plynule, 6 ne- pravidl.	251
Ostrava	3 místa	9	9 ZK	9 plynule	315

Okres	Přehlídky	Sou- borů	Zřizovatelé	Aktivita	Počet členů
Přerov	2	34	10 OB 9 ZDŠ 7 ZK 5 TJ 3 jiné	19 plynule, 15 ne- pravidelně	662
Olomouc	2	19	10 OB 5 ZK 4 jiné	7 plynule, 11 ne- pravidelně	300
Vsetín	1	16	8 OB 5 ZK 3 TJ	11 plynule, 5 ne- pravidelně	
Karviná	1	4	2 OB 1 ZK 1 ČSM	2 plynule, 2 ne- pravidelně	58
10 okresů	31	196		113 plynule, 83 ne- pravidelně	3747
Celkem					
Zřizovatelé souborů:					
Osvětové besedy	87		ZV ROH		1
Závodní kluby	49		SVVŠ		1
Tělových. jednoty	18		ČSM		4
SDS	1		ČSPO		7
Svazarm	1		MěstNV		6
JZD	2		Jiné		6
ZDŠ	9		Samostatný		1

STAV OCHOTNICKÉHO DIVADELNICTVÍ V SEVEROMORAVSKÉM KRAJI V OBDOBÍ 1967-68

V našem kraji došlo v posledních dvou letech k určitému poklesu amatérského divadelnictví. Příčin bylo několik. Uspěchaný život, zapojení obou manželů do pracovního procesu, zvýšené náklady na činnost a zase snížené dotace, kumulace politických funkcí u vedoucích a členů souborů a málo času pro divadelní činnost.

Snížení úrovně představení přineslo vzápětí menší návštěvnost a tak docházelo k určité stagnaci i v krajské divadelní sekci a některých sekcích na okresech.

Počátkem října 1967 došlo zásahem ředitele KOS v Ostravě k rozvinutí činnosti krajské divadelní sekce. Na přechodnou dobu nastoupil nový externí odborný pracovník, Br. Křanovský. Krajská divadelní sekce pravidelně svolávala okresní sekce a zpracovávala nové plány činnosti.

Okresní sekce provedly pohotově komplexní hodnocení činnosti za rok 1967 a ve všech okresech byly uskutečněny konference amatérských divadelníků. Konference byly dobře připraveny a obeslány členy krajské divadelní sekce.

Dne 3. února 1968 proběhla krajská konference divadelních ochotníků v Ostravě, která provedla vyhodnocení činnosti souborů za rok 1967, projednala evidenci všech souborů a schválila plány činnosti sekcí. V usnesení se postavila za požadavek další demokratizace v řízení amatérského divadla dle návrhu dr. Zdeňka Kokty.

Ve všech okresech proběhly okresní a jiné přehlídky a vítězové postoupili do dvou meziokresních přehlídek. Škoda, že se okresy Opava, Karviná, Olomouc a Bruntál těchto přehlídek nezúčastnily.

Meziokresní přehlídky proběhly v červnu 1968 ve Slatině (okres Nový Jičín), kde zvítězil soubor ZK Kotouč Štramberský s Klicperovou hrou Každý něco pro vlast, a v Radvanicích — okres Přerov (vítěz — soubor Energetiky Přerov, inscenace Priestley, Nebezpečná křižovatka). V Radvanicích se konalo současně zasedání okresní sekce z Přerova a krajské sekce z Ostravy. Byl projednán návrh na vytvoření Svazu čs. divadelních amatérů, avšak nebylo docíleno jednotného názoru na věc. Vesnické soubory (především OB, TJ, SČPO) měly o nový svaz větší zájem nežli soubory ZK, které jsou dostatečně finančně podporovány. Rozhodnutí bylo ponecháno až do konference v Hronově.

Podle usnesení KDS byly uskutečněny přípravy na krajskou divadelní přehlídku a školení okresních porot.

Nečekaným zásahem do divadelní činnosti byl 21. srpen, který na určitý čas ochromil práci souborů a mnohde navodil pasivitu. Byly to opět okresní a krajská divadelní sekce, které působily na soubory, aby zahájily v nejbližší době novou činnost. Nutno přiznat, že soubory ve velké většině reagovaly na výzvu kladně a rozvinuly intenzivní aktivitu ještě počátkem září. Je pochopitelné, že u ně-

kterých souborů došlo ke zpoždění a tak nestačily připravit další inscenace pro krajskou přehlídku (viz Bruntál — Fidlovačka), také Olomouc a Meopta z Přerova nesplnily svůj úkol dle statutu souborů Kruhu. Srpen neměl vliv na další vznik souborů a jejich počet zůstává v podstatě stejný. Byl pouze ovlivněn repertoár a zmizely ze všech jevišť hry „pěti signatářů“, které se tak brzy na našich scénách patrně neobjeví. Soubory zařazují velmi často hry klasické a především národní — klasiku českou a slovenskou. Jednotlivá představení se stávají v pravém slova smyslu manifestacemi, kde často nejde ani tak o kvalitu představení, jako o emocionální zážitek. Hry Klicperovy, Čapkovy, Tylovy a další promlouvají k lidu, léčí jeho raněný cit a posilují národní sebevědomí. Ochotnické divadlo se tak stává dobrou příležitostí ke shromažďování stejně smýšlejících lidí, kteří bez dechu naslouchají každému významnému slovu a silně myšlenec. — Jde ovšem o to, aby se vedle klasické tvorby národní objevily také hry moderní, progresivní, s výrazným společenským dosahem.

Nepřekonatelnou překážkou dalšího růstu počtu souborů a jejich plynulé činnosti jsou problémy ekonomické, a to především u souborů na vesnici a mimo ZK. Neúměrně drahý materiál na dekorace, velké poplatky za nájemné, režie za otop a světlo a vysoké půjčovné za kostýmy, které jsou často velmi podřadné. Zaplatí-li takové Radslavice (vesnický soubor) za kostýmy do Fidlovačky 600 Kčs a za maskování 350 Kčs, je na pováženou, zda mohou dále hrát. Takové soubory opravdu čekají na Svaz divadelníků, jako na zázrak a věří, že jim pomůže v těchto potížích.

Velké úsilí bylo vynaloženo na přípravu krajské přehlídky, která se měla konat původně na dvou místech. Po odmítnutí Bruntálu bylo jednáno s KP ve Frenštátě a díky porozumění výboru klubu, MěstNV a ředitele E. Vojtky byla celá krajská přehlídka uskutečněna ve Frenštátě jako XII. divadelní festival ve dnech 24. listopadu až 4. prosince 1968.

NA FOND REPUBLIKY

Divadelní soubor J. K. Tyl v Bródce u Přerova hraje nepřetržitě již patnáct let. Jednou z jeho posledních inscenací byla Tylova Paličova dcera. Seznamujeme vás s inscenací snímky K. Konečného. V rolích Rozárky, Valenty, Melichara a Kolínského vystoupili Eva Sedlářková, Vlad. Čapka (současně režisér inscenace), Karel Zavadil a Ivo Klos. Výtěžek představení byl věnován na Fond republiky.

HODNOCENÍ XII. FESTIVALU VE FRENŠTÁTĚ POD RADHOŠTĚM

Festivalových představení bylo v soutěži osm, jeden soubor (Rožnov) pohotově zaskočil za jiný, který se omluvil, a jedno představení (domácích) bylo mimo soutěž. Vystoupily tyto soubory: Radslav z Radsavic u Přerova (Tyl, Lesní pana), ZK Energetiky a chemie z Přerova (Pristley, Nebezpečná křižovatka), ZK Kotouč Štramberk (Klicpera, Každý něco pro vlast), Klub pracujících Domu kultury Vítězného února z Ostravy-Poruby (Voskovec a Werich, Osel a stín), DAR KP z Frenštátu (Nušič, Dr — mimo soutěž), Hanácká scéna z Kojetína (Scarnicci-Tarabusi, Kaviár nebo čocka), KP Rožnov (Tyl, Fidloučka — náhradní představení), ZK Gumárny Zubří u Rožnova (Nash, Děvčata z Brook Valley), VŽKG Vítkovice (Preisová, Její pastorkyňa) a ZK Hrušov (Bolt, Člověk pro všechny časy).

Za absolutního vítěze festivalu byl vyhlášen porotou soubor z Hrušova za známou inscenaci Bolta. Za nejlepší ženský herecký výkon získala cenu paní Růžena Fraňková za vytvoření postavy Kostelníčky v Její partorkyni (VŽKG Vítkovice), za nejlepší mužskou roli Mir. Etlzer (Thomas Moor v Boltovi), druhou cenu dostal Pavel Hauska ze souboru z Poruby za roli oslaře ve hře Osel a stín. Za režijní práci byl oceněn L. Horák (Kojetín), zvláštního uznání poroty se dostalo souboru z Radsavic. Celý festival byl dobře organizován, patroni souborů byli štedří ve výrazech své patronské přízně. Po jednotlivých představeních se konaly živé diskuse s porotou. Průběh festivalu byl ztížen nervozitou obecenstva, neboť městeč-

ko bylo v té době posádkovým městem vojsk spřátelených armád.

Po zhodnocení festivalu vyhlásila porota pět nejlepších souborů Severomoravského kraje: 1. Hrušovské divadlo, 2. VŽKG, 3. KP Poruba, 4. Hanácká scéna Kojetín, 5. ZK Energetiky v Přerově.

Uvedené soubory povinně nastudují další inscenaci, a to s konečným termínem do 30. III., jak to praví vyhlášení divadelních soutěží v Severomoravském kraji. Z nově nastudovaných her bude proveden výběr představení pro Krnov, Hronov atd.

V závěru možno kladně hodnotit celkově dobrou úroveň přehlídkových představení. Zásahu na zvýšené úrovni špičkových souborů mají profesionální instruktoři, jako jsou — A. Miler, Br. Křanovský, V. Spilka aj.

KOS v Ostravě podle své nové koncepce ruší oddělení estetické výchovy a nebudou tu nadále fungovat odborní metodici pro jednotlivé žánry, nýbrž jen jakési organizační oddělení.

Domníváme se, že toto řešení je především pro amatérské divadlo velmi škodlivé a naruší znovu dosavadní vývoj činnosti okresních sekcí, krajské sekce, poruší koordinaci přehlídek a metodické pomoci z kraje atd. Současně tu ztrácí KDS svého zřizovatele a partnera. Ustavení Svazu (lépe řečeno jeho schválení min. vnitra) je ještě ve hvězdách a i při kladném výsledku by nový Svaz potřeboval oporu v krajském zařízení státní péče, alespoň po dobu jednoho roku. BRONISLAV KŘANOVSKÝ

KRAJSKÁ PŘEHLÍDKA ZÁPADOČESKÉHO KRAJE

Nebyla tentokrát v Ostrově, tradičním už přehlídkovým místě posledních let, ale v Nejdku, v městě dříve dobrého ochotnického divadla, které se v těchto měsících připravuje inscenací Hrubínovy hry Oldřich a Božena na svoje vzkříšení. Amatérský divadelní festival k 50. výročí Československa uspořádal jako VI. krajské divadelní dny Krajské osvětové středisko v Plzni spolu se ZK nejdeckých pracujících, s Okresním osvětovým domem v Karlových Varech a divadelním souborem Jirásek v Nejdku.

Péče organizátorů o soubory těžko mohla nahradit poměrně slabou účast obecenstva na představeních, která svým dramaturgickým průřezem dost slibovala. Čapek, Rusňák, Zeyer, Klicpera a Drda, při omluvě účasti jednoho z nejlepších souborů — mariánskolázeňského divadla — byli alespoň z hlediska zájmu diváka autory dost slibujícími. Pohříchu některé inscenace nesplnily naděje nejen poroty, ale v některých případech ani přítomných diváků. I tato přehlídka opět potvrdila, že problém většiny ochotnických inscenací zůstává v rukách režisérů. Umět přečíst hru, snažit se důsledně realizovat inscenační záměr, znát doopravdy meze schopností svých i souboru. Režiséři, jak bylo vidět z diskusí, vědí, co by chtěli inscenací říci, jaký měli záměr s textem, s herci i s režii, ale když dojde ke střetnutí hlediště s jevištěm, vidíme představení bez koncepce, bez fantazie, bez vedení herců, často i bez základů běžné řemeslné herecké práce. Ale ty desítky mladých lidí — tři z pěti souborů byly vytvořené kolektivy mladých — stojí rozhodně za to, aby se s nimi dále pracovalo, soustavně, poučeně a zodpovědně. Přehlídku zahájil divadelní soubor J. K. Tyl ZK ROH Škoda Blovice hrou K. Čapka *Loupežník*. Z kouzelné Čapkovy hry jakoby vymizela rázem všechna poezie, vytratila se spor mezi dravým mládím a zlostnatějším stářím, neviděli jsme svět zabydlený milými Čapkovými osůbkami. Komedii, hranou ve stejném nevzrušivém tempu od expozice

až do závěru, nezachránilo ani několik dobrých hereckých výkonů.

Radnické divadlo Domu kultury ROH přijelo se hrou I. Rusňáka *Lišky, dobrou noc*. Zkušený a poučený režisér dal ne zrovna dobře napsané hře tolik, že díky jemu a výborným hereckým výkonům právem dostala první místo festivalu. Škoda, že takový režisér a takový soubor nedal své síly lepšímu textu, než je Rusňákov.

Zeyerovu půvabnou pohádkovou hru *Radúz a Mahulena* předvedlo Divadelní studio D-3 z K. Varů. Zeyerova hra, kmenový repertoár ochotnických souborů, byla v představení Karlovarských trochu ochuzena nevyrovnaností hereckých výkonů a statickým divčím komparesem. Některé herecké postavy, zajímavé scénické řešení, byť trochu samoučelné, i režie bez větších kazů v koncepci hry postavily karlovarský soubor na jedno z prvních míst v kraji.

Klicperův *Hadrián z Římsů*, v provedení divadelního souboru ZK ROH Dopravy a spojů v Plzni se nepovedl. Úpravu Honzlovu upravil ještě režisér do jakéhosi divadla na divadle, ale dobrou myšlenku z expozice hry nedotáhl dál, současní mladí lidé, kteří si měli hrát na Hadriána, začali, a velmi vážně a bohužel i staře, Hadriána hrát. Nápaditá scéna a tři slušné herecké výkony nezachránily představení, které jen v úvodní, připsané části naznačilo, jak se pobavit panem Klicperou. Bohužel ale nedopovědělo.

Na závěr jsme viděli Drdovy *Dalskabáty*. Konec dobrý, všechno dobré. Mladý divadelní soubor KASS z Františkových Lázní předvedl živé, radostné představení s řadou výtečných, zvláště ženských výkonů, s Trepifajkslem a Plazjnerkou k pohledání.

Mimo soutěž vystoupilo dětské divadelní studio ZDS z Horního Slavkova s Dismanovými *Třemi medvíďaty*. Odměnou jim byla největší návštěva z celé přehlídky.

JAROSLAV ŠINDELÁŘ

100 LET DIVADLA V ŽAMBERKU

Na nejstarším dokladu z činnosti žamberských ochotníků je datum 1. června 1868. Hrál se tehdy jednoaktová veselohra Stehlík a Strnad od J. Sýkory a tito „tři ptáci“ ohlašovali počátek divadelního nadšení konstituovaného spolku ochotníků v Žamberku. Avšak již před tímto datem se hrálo v malém městě na východě Čech divadlo, ať již to bylo v hostinci u pana Režného, na Modré hvězdě, U slunce, či v Panském domě. Když 14. září 1868 získali ochotníci schválení stanov, o několik dní později ustavili Spolek divadelních ochotníků v Žamberku a jeho předsedou zvolili Jana Mazuru.

S touto prehistorií nás seznamuje článek v brožurě, která vyšla v uplynulých týdnech v Žamberku k 100. výročí založení ochotnického divadla a v prostorách sálu na Modré hvězdě, kde se dříve divadlo hrávalo, instalovali Žamberští výstavu, která ve zkratce vypovídá o letech naplněných divadelní aktivitou. Exponáty, které dokumentují zápas o postavení vlastní divadelní budovy, jsou důkazem o obětavosti mnoha občanů. Losy, smínky, sběrací listiny, plakáty večerů ve prospěch nového divadla jsou však jen jednou stránkou úsilí. Po první světové válce v letech 1924 až 1927 se obnovila aktivita společenského života. Tituly her, jako Noc na Karlštejně, Pavouk, Čekanky, Velbloud uchem jehly, Potopený zvon, Zenichové i fotografie zachycující některé inscenace dokládají snahu po hodnotném repertoáru i pečlivém provedení. Když pak po několikaleťm úsilí přišla finanční podpora i ze strany vlády, 5. prosince 1926 mohlo

být konečně otevřeno nové divadlo, které nese jméno žamberského rodáka — Prokopa Diviše. Tylova Fidlováčka byla zahajovacím představením a na výstavě jsou nejen staré kostýmy a vlásenky, ale i původní kulisa z této inscenace. Působivě vyřešené panely s plakáty a fotografiemi připomínají desítky dalších představení, hostování Jaroslava Marvana, Vlasty Fabiánové, Karla Högra i ceny získané v divadelních soutěžích. Nebylo také mnoho souborů, při kterých vznikla samostatná skupina mladých — v Žamberku si dali název D3 (dorost Divišova divadla) — a např. v roce 1943 se hráli 13 premiér a 20 repríz. Sto let činnosti je dokumentováno na výstavě s atraktivností pro náhodného návštěvníka a s pietou pro pamětníky. Nejen zápis zaujme i divadelního historika, zabývajícího se počátky ochotnického hnutí u nás.

Ve své dlouholeté tradici Žamberští pokračují. Na prvním slavnostním večeru 9. listopadu 1968 se objevila jména pražských umělců, ale druhý den oslav patřil zcela domácím.

Langrova Jízdní hlídka zaujala režiséra souboru Mil. Chvátila již na jaře tohoto roku a přes všechny překážky nastudovali herci náročné drama s obdivuhodnou kázní. Situaci, ve které se ocitla hlídka českých legionářů na Sibiři v roce 1919, chápe režisér především jako situaci, ve které se odhaluje lidská statečnost, odvaha i bázeň i láska k vlasti, a tak scény rozhodnutí, zda zradit a přejít k nepříteli, či vytrvat i za cenu osobní záhuby, tvoří základní

dramatické momenty inscenace. Snaha o přesné odstínění jednotlivých charakterů neupadala až na několik výimek do detailního psychologizování a rozehrávání akcí. Ve zkoncentrování do hutných obrysů se však zcela vytratil humor a chybělo vypjatým scénám tak potřebné odlehčení. Také násilně dodávaný vzruch v hlasových výbuších místy působil křečovitě a při častém opakování monotónně. Mnohé z těchto chyb lze jistě přičíst na vrub menší zkušenosti části souboru. Bez výjimky se však všichni vyrovnali s požadavkem srozumitelně a pěkně znějící jevištní češtiny. Jen časté a příliš hlučné výstřelky rušily a znervózňovaly herce i diváky a posunovaly vážné legionářské drama směrem k lehčímu žánru. Aranžmá se snažilo vyrovnat s velkou stísněností scény, neboť autoři výpravy F. Minařík a A. Michna postavili sice věrnou kopii ruské chalupy, ale málo pamatovali na prostor pro herce. Práce se světlem a zvukem svědčila o úmyslu dodávat patos a vznos tam, kde zátěž textu byla pro soubor příliš velká. Hymna na počátku představení, motivy Mé vlasti, sugestivní přístřeší interiéru, ostré bílé světlo noční pustiny i nasvícení závěrečného obrazu skulpturálního postoje vojáka s puškou pozvedávaly příběh prostých českých vojáků k dramatu občanské cti a statečnosti. Obecenstvo reagovalo pozorným tichem a soustředěností, která nepolevila ani v závěru tříhodinového představení. Přáli bychom takové publikum Žamberským i ve všedních dnech jejich divadla.

HANA BOBKOVÁ

100 LET OCHOTNICKÉHO ŽIVOTA V KAMENICI NAD LIPOU

V kulturním domě mají v archivu plakáty, fotografie, kroniku, v které je leccos zapsáno. Ale jaká kniha vzpomínek by to asi byla, kdyby všichni Kameničti ochotníci začali vyprávět! Vždyť nejstarší, loni zemřelý 95letý Karel Kvěch viděl ve Vídni jako vandrovní tovaryš hrát slavného Girardiho a v kapsičce u vesty nosil obrázek Mošny, s kterým kdysi mluvil v pražské kavárně a poprosil o podpis. Lad. Růžička jako malý kluk nosilval hercům do divadla garderóbu, aby se mohl zú-

částnit zadarmo představení, když přijela do Kamenice nad Lipou společnost Červíčkova nebo Kaňkovského.

Hrát se začalo v Kamenici nad Lipou dávno, v dobách, kdy po celé vlasti hlavně studenti pořádali o prázdninách představení nejen pro zábavu, ale i jako výraz vlasteneckého nadšení. Pisemnou zprávu máme až z doby pozdější. Ten starý účet je z představení Slepého mládence ze 26. prosince 1870 a je v něm staro-

dávným písmem mimo jiné napsáno: Vypuštění obleku z Jindř. Hradce pro 4 osoby 3 zl. 50 kr. Hudebníkům při provozování kusu 3 zl. K osvětlení na jeviště prášek z lékárny 40 kr. Cedule a lístky od p. Landfrasa 3 zl. 42 kr. Na druhé straně je účet za představení Duch času, kde jsou zapsány položky, které platil ředitel ochot. spolku p. Ant. Kvěch. Posloví spolku, který pozvání roznášel, světlo a oteplení pokoje, krejčímu od zrychtování dvojho obleku, poštovnímu sluhovi za rozeptání rolí a —

poslovi, který k c. k. hejtmanství do Pelhřimova knížku k potvrzení nesl. Za Slepého mládence vybrali 21 zl. 60 kr. — Jak vidět, neměli to také zrovna růžové.

Tak to vypadalo tenkrát, kdy po celé naší vlasti ochotnické divadlo začínalo ve jménu lásky k vlasti, k české řeči, národní kultuře a umění. Pravda, začínalo se naivně, pateticky, ale ta láska byla veliká, upřímná a pravá, a nadšení bylo podepřeno horlivou obětavostí. První představení hráli kameničtí ochotníci v r. 1868. Bylo to Posvícení v Malšicích. Vybírali si i hodnotný repertoár, mezi jiným Paličovu dceru a dokonce i Schillerovy Loupežníky. První jeviště bylo postaveno v r. 1870. Měšťanka Koperlová věnovala na ně „tři štoučky domácího plátna“.

Teprve r. 1888 založil berní Ikavec nový spolek divadelních ochotníků. Sám sestavil uctivé pozvání a prosbu: „Za příčinou pořádání úspěšných zábav v městě, k pěstování uhlazených společenských mravů, přiměřeného vystupování, jak údů, tak širšího obecnstva, hodlá výbor v život uvést zapomenuté zde již ochotnické divadlo — —“

Když v r. 1899 vypukl v Kamenici velký požár, shořel i hotel Pošta, kde se hrálo, a s ním i ochotníkům milované jeviště. Zůstali bez střechy nad hlavou i „bez prken pod nohama“. Shořely jim i všechny dekorace, zachránili pouze světnici a krajinu. Zbytky jeviště byly ukládány na půdě radnice. Hrávalo se pak v hostinci u Plocků a nakonec živořilo v hostinci u Švíků, kde nebyla ani šatna, pro všechnu přípravy sloužil jen půlmetrový pruh za jevištěm. Dlouho se marně snažili získat sál v nově postaveném hotelu na náměstí U lípy. Teprve r. 1908 dal velkostatek, kterému hotel patřil, svolení k zřízení jeviště a v přilehlém pokoji malé šatny. V krátké době získalo se v poměrně chudém městečku 1800 Kčs, suma na tu dobu velmi slušná. Celé jeviště i s acetylenovým osvětlením stálo 1806 Kčs a bylo, díky pochopení občanstva, do roka zapláceno. Samotné výdělky z divadla nebyly tehdy veliké, vždyť vstupné se platilo pouze jedna koruna, 50 h a 30 h. 8. 6. 1908 po slavnostním proslovu V. Škorpíka otevřela se nová opona a nadšení divadelníci zahráli tu poprvé okouzlenému obecnstvu českým ochotnictvem věčně milované Naše furianti.

A potom následuje jedna hra za druhou. I starí ochotníci vrátili se na jeviště, stržení všeobecným nadšením. Režiséři i herci se střídali, hrálo se i dvakrát za měsíc a nadšené obecnstvo plnilo pokaždé sál do posledního místečka. Z plakátů v archivu čteme, že Kameničtí tu během let viděli hodnotné hry českého i svě-

tového repertoáru. Herci i obecnstvo jako by se nemohli nového jeviště nabažít. Hrálo se mezi jiným Jedenácté přikázání, Vojnarka, Pan Johanes, Forman Henčl. Šimáčkův Jiný vzduch získal vřelou pochvalu universitního prof. Čády, který tu byl právě na návštěvě. Také školní děti hrály. Titulní roli Princezny Pampelišky sehrála žákyňe Ludmila Tůmová, pozdější tragédka brněnského divadla.

Až přišel tragický rok 1914. Při dětském představení Vodníka dne 28. června přišel o přestávce do zákulisí přednosta hejtmanství dr. K. Fiedler se zprávou o zavraždění následníka trůnu v Sarajevě. „S laskavým pochopením“ nechal hru dohrát a teprve po představení oznámil obecnstvu vážnou zprávu. Za války bylo sehráno jen několik jednoaktovek ve prospěch válečných vdov a sirotek a v r. 1917 veselohra Ferdinand spí pro osleplého herce Frantu Bohuslava.

Po válce rozproudil se znovu čilý život na kamenickém jevišti, za řadu let vystřídali lehčí i náročnější repertoár, hráli i v přírodě na vrchu Melišku, na zámeckém nádvoří, které tvořilo kouzelnou kulisu Noci na Karlštejně, hráli i s dětmi a pro děti, vedle celé řady zpěvoher odvážili se i na Blodkovu operu V studni a uvedli ji s velikým úspěchem. Jezdili i po okolí, hráli na jevištích bez šaten i bez zákulisí, lezli na jeviště oknem nebo chodili přes sál, jinde skákali po židli do šatny, mrzli v nevytopených sálech a šatnách, jezili v závějích, kterými saně ztěžily projely (stalo se, že se i převrhli do závějí), ale herecká vášeň je zahrávala, zaháněla žízeň i hlad a únavu. Jen když se mohlo hrát!

Světla na rampě zhasla německá okupace a druhá světová válka. N. Říhová svou první roli, mlynářku v Červeném mlýně zahrála až po převratu.

Střídali se herci i režiséři, některá jména čteme na plakátech dlouhá léta. Snad nejhezčí představení jsme zažili v r. 1945 — byli to opět Naši furianti na sokolském cvičišti, bez jeviště, bez kulis, jen tak ve volném prostoru. Byli jsme všichni tak šťastni, že je po válce, to se obráželo na tvářích herců i diváků.

Nejkrásnějším zážitkem dnešních kamenických ochotníků bylo před pěti lety slavnostní otevření nového kulturního domu, kde dostali krásné moderní jeviště se světelným parkem, zvukovou aparaturou, příjemné šatny, klubovny pro čtené zkoušky. Vystřídala se tu už řada pěkných představení včetně oblíbených zpěvoher, jejichž tradici uvedl v život ředitel LŠU, Sl. Talián. I školní soubor Lipka tu často vystupuje, i LŠU se svými žákovskými koncerty. Svátkem jsou

zájezdy profesionálních hostů, nejčastěji Jihočeského a Horáckého divadla, hostovalo zde už i Brno, Pardubice, Kladno, i nejvzácnější — Národní divadlo. Vítáme tu i balety a vzácné koncerty. Všichni ti dávní předkové by se asi divili, kdyby dnes vstoupili do našeho půvabného kulturního domu a spatřili všechny jeho vymoženosti. Je velký rozdíl mezi jejich životem a naším. Máme jiné jeviště, jiné možnosti, jinak žijeme i jinak hrajeme. A přece jedno nás všechny za těch sto let spojuje: láska k divadlu, touha prožít kromě svého i řadu jiných životů — aspoň na jevišti. Neboť v tom právě, v těch rozmanitých proměnách je největší krása herectví — před sto lety i dnes.

JARMILA HANZÁLKOVÁ

Slavnostní list k oslavám 120. výročí prvního českého ochotnického představení v Blovicích. Dřevoryt akademického malíře Josefa Hodka.

1848 — 1968

120 let ochotnického divadla v Blovicích

12 m, 4 ž, vojáci. Odehrává se v Římě, před domem kurtizány Laury v 16. století. Hra byla napsána v polovině 16. století.

Bohatý dubrovnický kupec Dundo Maroje (strýček Maroje) a jeho nenasytný sluha Bokčilo přijeli do Říma hledat Dundova syna Mara, kterého otec před třemi léty poslal s penězi za nákupem zboží a který se nevrátil. Před domem římské kurtizány Laury potká Dundo Pometa, sluha Němce Huga, který je také jedním z nápadníků Laury, kterého ale Laura nechce. S Pometovou pomocí Dundo zjistí, že Maro žije v Římě a rozhoduje svěřené peníze s Laurou. Chce tomu zabránit a žádá na synovi účty za nakoupené zboží. Ale Maro ho zapře a nechá zavřít na strážnici. Pomet, který chce Mara vyhodit ze sedla u krásné Laury a pomoci svému pánu k její přízni, rozšíří zprávu, že Dundo, kterého zatím pustili, přijel do Říma se zbožím. Maro, který je už bez peněz, pro které se ho Laura drží, vidí, že by bylo výhodné se s otcem smířit. Na radu svého sluhy Popivy si od Laury vypůjčí tři tisíce — které jí před otcovým příchodem daroval — a v převlečení za chudého kupce jde za otcem. Snaží se mu namluvit, že ho dal zavřít někdo jiný a dá mu vypůjčené tři tisíce. Dundo předstírá, že Marovi věří, peníze přijme a dá mu za ně do prodeje zboží v pytích. Teprve dodatečně Maro zjistí, že ho otec napálil, protože v pytích je staré haraburdí, a když to přijde otci vyčítat, Dundo ho zapře. Zatím Pomet vyzradí Lauřině služce, která to samozřejmě poví své paní, že Maro už nic nemá, že ho otec se zbožím napálil a navíc přivede Marovu snoubenku Peru, která se v převlečení za chlapce vydala se svou chůvou hledat Mara do Říma. Laura už Mara nechce a dává přednost Pometovu pánovi. Na-

víc se ukáže, že Laura je ztracená dcera německého měšťana Ondarda z Augšpurku, který rovněž přišel do Říma, aby ji našel. Na konec se Dundo se synem smíří, všichni se těší na tři svatby Mara s Perou, Huga s Laurou a Lauřiny služby s Popivou a mazaný Pomet končí celou komedií ponaučením.

Marin Držić (asi 1520—1567) chorvatský dubrovnický renesanční dramatik. Psal pastýřské hry, ale i komedie ze soudobého dubrovnického života. Dundo Maroje je komedie s velmi bohatou a členitou zápletkou. Její humor vychází především ze situační komiky, přičemž velký důraz je nutno klást na vykreslení jednotlivých charakterů.

dr

[29]

Dumas, Alexander
mladší

DÁMA S KAMELIEMI

(La dame aux camélias,
1852)

Tragikomedie o 5 dějstvích. 10 m, 6 ž, menší kompars. Výprava: buduar, kabinet, venkovský salónek, elegantní salón, ložnice. Doba děje: biedermeier, pol. 19. st. Překlad: Hanuš Jelínek; Eva Bezděková (úpr.).

Markéta Gautierová, zvaná dáma s kameliemi, se zamiluje do Armanda Duvala, který jí chce nechat připsat svoji rentu. Armandův otec nepřeje tomuto vztahu, vše zhatí a pod tímto tlakem napíše Markéta Armandovi dopis, v němž mu sdělí, že je zamilována do jiného muže. To vše má za následek, že Markéta Gautierová, která se od tohoto nuceného rozchodu s milovaným člověkem nešetří, podlehně tuberkulóze, a ač usmířena, umírá.

Tzv. plačtivá komedie, patří doslova k šlágrům světového dramatického odkazu. Romantický závoj hry

24

a jakési Elliany Mac Gregor. Večer po představení přichází za Marty do divadla Albert, aby jí poděkoval a zároveň vyznal lásku, ale Marty s ním jedná jako s chlapcem. Přichází i slabomyslný Hauk-Šendorf, který si Marty plete se svou bývalou láskou Eugenií Montézovou. Navštíví ji i poslední potomek Prusův, Jaroslav Prus, a jeho syn Janek. Od Jaroslava Pruse se Marty dozví, že u testamentu byla ještě zapečetěná obálka, adresovaná Ferdinandu, synu starého Pruse. Marty chce obálku mít a neváhá za ni nabídnout sama sebe. Po noci prožité s Marty v hotelovém pokoji jí předá Jaroslav Prus zapečetěnou obálku. Vzápětí přichází zpráva, že Prusův syn Janek se zastřelil, protože se nemohl smířit se skutečností, že k Marty, kterou miloval, šel jeho otec. Pruse zpráva zničí, ale Marty zůstává zcela chladná. Věnuje se Hauk-Šendorfovi, který utekl svým ošetřovatelům a chce s ní uprchnout do Španěl. Přichází Albert s dr. Kolenatým, sollicitátorem Vítkem a jeho dcerou Kristinkou. Je jim totiž řada věcí nejasná a žádají od Marty vysvětlení. Marty nejprve odmítá, teprve když jí násilím vezmou všechny její dokumenty, svoluje. Žádá ale, aby byl nad ní vynesena soud. Pokoj je rychle přeměněn na soudní síň. Z výpovědi Marty vychází najevo, že se jmenuje Elina Makropulos, že jí je přes tři sta let, že žila pod řadou různých jmen a že své dlouhověkosti dosáhla podle předpisu, který sestavil její otec pro Rudolfa II. a který ona před sto léty darovala baronu Prusovi a nyní zase získala zpátky. Sama byla milenkou starého Pruse a matkou Ferdinanda Gregora. Všichni přítomní jsou ohromeni, chtěli by recept dlouhověkosti získat, Vítek by ho daroval všem, Prus jen silným nadlidem, Hauk-Šendorf by ho

17 nechal pouze rodině Gregorů.

Když jim ale Marty vypráví o strašné samotě a prázdnotě dlouhověkých, nikdo už recept nechce. Kristina ho konečně spálí nad svíčkou.

Effektivní komedie, značně náročná zejména na herce. Vhodná pro vyspělé kolektivy.

dr

[19]

Čapek, Karel

BÍLÁ NEMOC

(1936)

Drama o třech aktech. 24 m, 4 ž, kompars. Výprava: pracovna dr. Sigelia, pokoj v občanské rodině, nemocniční chodba, před ordinací dr. Galéna, ordinace dr. Galéna, pracovna maršálůva, ulice. Doba děje: současná, v blíže neurčené zemi, civil.

Po světě se šíří neznámá nemoc nazývaná podle bílých skvrn bílou nemocí. Na státní klinice jsou proti ní bezradní. K dvornímu radovi dr. Sigeliiovi přichází dr. Galén, který našel lék na bílou nemoc a chce lék klinicky vyzkoušet. Odmítá ovšem prozradit způsob léčby. Dostává jedno oddělení pod podmínkou, že nebude mít soukromé pacienty a jeho léčebné výsledky jsou překvapující. Státní klinika zve světové lékařské kapacity a dr. Sigelius úspěchy dr. Galéna vydává za úspěchy kliniky. Kliniku navštěvuje i diktátor maršál a blahopřeje k léčebným výsledkům. Dr. Galén však sděluje novínářům, že jedině on sám zná složení léků a způsob léčby a žádá je, aby zveřejnili podmínky, za nichž je ochoten léky vydat: když se vlády zaváží k věčnému míru, když se zřeknou válečného násilí. Dr. Sigelius vyhazuje dr. Galéna z kliniky. Dr. Galén odchází do své předměstské ordinace, kde léčí jen chudé lidi. Bílou nemocí onemocní i baron

Krüg, majitel zbrojního koncernu. Dr. Galén ho odmítne léčit, pokud nezastaví výrobu zbraní. Neposlechne ani příkazu maršála a také jemu opakuje podmínky, za nichž je ochoten zveřejnit způsob léčby bílé nemoci. Baron Krüg prosí maršála, aby splnil Galénovu podmínku, je však odmítnut a zastřelí se. Maršál se rozhoduje pro válku, protože rostou světové hnuty za splnění Galénových podmínek, když epidemie se rozšiřuje a zachvacuje další oběti. Rozpoutá proto válku a současně zjišťuje sám na sobě příznaky bílé nemoci. Volá Galéna a slibuje mír a splnění jeho podmínky. Na cestě k maršálovi je dr. Galén zabit zfanatizovaným davem.

Náročné drama konfliktu mravního ideálu všelidské humanity, demokratické svobody, světového míru a úcty ke každému lidskému životu a právu s mocí, nadvládou národní nebo jiné expanze, pro kterou je násilí vítaným prostředkem. Základní dílo české dramatické literatury s nadčasovou aktuálností. Hra je vhodná pro vyspělé kolektivy.

ko

[20]

Čapek, Karel

MATKA

[1938]

Hra o třech dějstvích. 7 m, 1 ž, hlas hlasatelky. Výprava: pánský pokoj, na stěnách zavěšeny exotické zbraně a trofeje. Kostým: civilní, jedna uniforma.

Matka, vdova po majorovi, který padl v Africe, a její synové, dvojčata Petr a Kornel a mladičká Toni, čekají na dalšího člena rodiny, letce Jiřího. Přichází zpráva, že Jiří se zabil při pokusu o výškový rekord. Je to další životní tragédie matky, která po muži ztratila už druhého syna:

prvorozený, lékař Ondřej, zemřel na žlutou zimnici, když se pokoušel vyzkoumat její příčiny. Matčino utrpení však nekončí. V zemi se rozpoutá občanská válka, v níž se politicky angažují — každý na jiné straně — Petr a Kornel. Petr je popraven, Kornel zastřelen při pouličních bojích. Matce zbývá už jen poslední syn, kterého je rozhodnuta ubránit za každou cenu. Země je napadena cizí vojenskou mocí, pod hrozbou zničení samostatnosti sjednotí se obě protivné strany a všichni se pokoušejí zabránit totálnímu zničení své vlasti. Situace je stále kritičtější, k obraně je zapotřebí všech rukou, rozhlas burcuje a volá do zbraně. Také sedmnáctiletý Toni cítí jako svou občanskou povinnost a otázku osobní cti postaví se vetřelcům se zbraní v ruce. Vyzývá ho k tomu i smutná rodinná tradice, v níž všichni mužové padli hrdinskou smrtí. Narazí však na silný odpor matky, která nechce vydat své poslední dítě. Na rodinné poradě všech svých mrtvých, jejichž živá podoba je vyvolávána silou matčiny lásky, brání své poslední mládež vší silou mateřského pudu, který jako by se v ní přes propasti věků koncentroval. Když se však z rozhlasu dovídá, že v nezaviněné válce umírají i Tonioho vrstevníci a že jsou dokonce zabíjeni i malé nevinné děti, zlomí se, strhne se zdi pušku a posílá svého posledního syna bránit vlast.

Čapková Matka patří k nejsilnějším dílům české i světové moderní dramatické literatury, jaká byla na téma obrany vlasti proti uchvatitelům napsána. Vznikla v situaci bezprostředního ohrožení národního bytí z nejnějtěnější nutnosti autorovy, který jako by k nám přes tři desítky let promlouval palčivě aktuální řečí.

18

nakonec, když všechny zachránil Martin Kabát od pekla, zůstává mu zamilovaná Káča, od níž mu ani anděl nemůže pomoci.

Jan Drda (narozen 1915), spisovatel, dramatik a novinář. Známy zejména romány Městečko na dlani, Putování Petra Sedmilháře, knihami povídek Němá barikáda a knihami pohádek České pohádky. K pražskému povstání se vrátil hrou Jsou živí, zpívají.

Hrátky s čertem jsou pohádkovou komedií, v níž se na jadrných českých typech zobrazují základní mravní principy, jak je to pro pohádky charakteristické. Hra se přes svoje mládí stala součástí české divadelní klasiky a oblíbeným repertoárem ochotnických souborů.

ko

[27]

Drda, Jan

DALSKABÁTY, HRŠNÁ VES ANEB ZAPOMENUTÝ ČERT

[1959]

Komedie o osmi obrazech. Osoby: 9 m, 7 ž, malý kompars. Výprava: v pekle, pokoj na faře, chajda v lese, náves s kovárnou. Doba: pohádková, vesnický kostým, próza.

Vládce pekla se svými pomocníky zorganizuje soustředěný útok na vesničku Dalskabáty, aby vyzkoušel nejnovější metody na otřesení dobrých mravů obyvatel. Současně se má najít zapomenutý čert, poslaný kdysi do Dalskabát, který přestal peklu sloužit. Za tím účelem filosofie a theologie doktor Ichthuriel, šéf pekelného ústavu pro experimentální psychologii, nastoupí na místo faráře v Dalskabátech a tak praxí na obyčejných lidech prověřuje své teorie. Rozehraje všechny formy nátlaku, nástrah a léček, aby přiměl své farníky

ke hříchu. Použije i přísluhovačů, kteří pro zajištění vlastního bydlá se vždy pro takovou práci najdou. Tentokrát je to kostelník a později potulný komediant Lupino. Že Ichthuriel nakonec prohraje, to je vítězství odvěkých lidských vlastností a pravé lidové morální síly těch, kteří mají být svedeni. Kovář pro svoji žárlivost, kovářský pomocník pro potřebu peněz k vykoupení z vojny, kovářova mladá žena má být svedena Lupinem a Mančinka pro lásku ke kovářskému pomocníkovi. Dokonce i starý čert Trepifajksl načichne natolik člověčinou ve styku s Marijánou Plajznerovou, která se ho ujme, že dostává typicky lidské vlastnosti: lásku k člověku, mravní rozhodnutí, obětavost a cit solidarity. A tak nejen proto, že se zbaví rohů a ohonů, ale pro tyto vnitřní vlastnosti se z čerta Trepifajksla stane člověk Mates. Těchto lidských vlastností se leknou i mocnosti pekelné a ze strachu, že by celé peklo mohlo být nakaženo člověčinou, vyhánějí starého původního čerta raději z pekla ven, když ho tam Ichthuriel lstí a násilím dovleče. Plajznerka pak nakonec odhalí nástrahy nepravého faráře a všichni mohou žít svůj klidný lidský život v Dalskabátech.

Dalskabáty jsou pohádkovou komedií a vlastně velmi živým podobenstvím o úspěšném zápasu pravdy, mravnosti a humanismu se lží, nemravností a násilím. Tato hra stejně jako Hrátky s čertem patří do základního repertoáru ochotnických divadel a je také často hrána. ko

[28]

Držić, Marin

DUNDO MAROJE

Komedie o prologu a třech dějstvích. Upravil Marko Fotez. Přeložil Jaroslav Urban a Jiří Kolář.

23

přinutila vzít si ji, předstírá, že je těžce nemocná. Nepodvádí Domenika kvůli sobě, má tři syny a chce, aby se jim dostalo konečně domova. Dosud nevědí, kdo je jejich matkou, ač byli Filomenou vychováni z peněz Domenikových. Pro ně trpělivě snášela 25 let ne zrovna radostný život s Domenikem, který se v poslední době stýká zcela nepokrytě s ošetřovatelkou Dianou. Po ostré hádce Filumeny s Dianou přísahá Domeniko, že synové Filumeny nesmějí překročit práh domu a chce předat celou záležitost soudu. Synové přijdou, jsou udiveni pozváním i zájmem Filumeny o ně a o jejich rodiny. Advokát prohlašuje, že slib sňatku je nezákonný, neboť souhlasu bylo dosaženo podvodem Filumeny. Ta přivolá syny a řekne jim pravdu. Žila špatný život, ale žila jej pro ně, bída ji donutila jít do veřejného domu. Dva synové jí odpouštějí, třetí odchází. Filumena prohlásí, že jeden z nich je Domenikův syn, ale že mu nikdy neřekne, který to je, protože by dal lásku jen jemu. Domeniko je pozorně sleduje, hledá důkazy, aby poznal svého syna, ale marně. Prohlásí, že když se nedozví, který syn je jeho, že se neožení. Když synové přijdou a osloví jej „tatínku“, je Domeniko dojat. „Děti jsou děti“, říká „děti, to je obrovské štěstí, lásku k jednomu rozdělím mezi všechny tři.“ A celá rodina se ubírá slavnostně na svatbu Filumeny s Domenikem.

Zajímavá hra o ženě, která drazě vykupuje své rodinné štěstí. Vyžaduje náročné interprety, zvláště obou hlavních rolí, citlivou práci s textem a zkušeného režiséra.

[26]

Drda, Jan

HRÁTKY S ČERTEM

(1944)

Komedie o deseti obrazech. 11 m, 2 ž a kompars. Výprava: les, poustevna, mlýn, pekelná fortna, síň Belzebubova, krajina s mlýnem. Doba: pohádková, vesnický kostým. Proza.

Martin Kabát se cestou z vojny potkává se starým loupežníkem a ten ho upozorňuje na Čertův mlýn, kde prý straší. Objevuje se mladý čert Lucius, který hledá na zemi své oběti, zkouší svůj um na Martinovi a nakonec jde pokoušet poustevníka Školastika. U něho se setkává s princeznou Dišperandou a její služebnou Káčou. Obě dívky by rády získaly ženichy a podlehnou nástrahám Lucia: napíší ceduličky s přáním o ženicha, krev je podepíší a slíbí ceduličky odevzdat v Čertově mlýně. Do Čertova mlýna zatím dorazí Martin Kabát a když usne, Lucius exekčuje staré lenošné čerty, kteří místo získávání dušiček myslí jen na to, jak sehnat třetího do mariáše. Do mlýna přijde Dišperanda s Káčou, setkají se s Martinem, ten se dozví, co děvčata provedla, a ve snaze zachránit je před peklem vezme od Káči oba úpisy. Tyto úpisy však později prohrává v kartách se samotným Solfernem, který přijde do mlýna zachránit pekelnou reputaci. Aby to napravil, vydá se Martin do pekla, tam se setkává s Káčou a podaří se mu oba úpisy získat zpět. Nedá se zastrašit všemi pekelnými hrůzami, úpisy roztrhá a jako nad spravedlivým nemá peklo nad ním moci. Vrací se s Káčou zpět na zem, přiměje loupežníka k pokání a poctivé práci, když mu vyličí, co ho v pekle čeká, a stejně tak ve spolupráci s andělem Teofilem přivede k užitečné práci nadutého poustevníka. A tak

22

[21]

Čechov, Anton Pavlovič

MEDVĚD

(Medved', 1888)

Žert o jednom dějství. Přeložil František Vrba. 5 m, 1 ž [z toho 3 m jsou němě postavy]. Výprava: přijímací pokoj v sídle venkovské statkářky v Rusku. Doba děje: druhá polovina minulého století.

Mladá statkářka Popovová se už sedm měsíců zavírá ve svém domě a nikam nevychází ani nikoho nepřijímá. Zemřel jí muž, který jí byl sice nevěrný, ale kterému chce ona svou věrnost zachovat až do smrti. Do této situace přichází poručík dělostřelectva v záloze statkář Smirnov, který se do domu vetře, aby na Popovové vymohl 1200 rublů, které si od něho vypůjčil zemřelý statkářčin muž. Popovová ho odmítne, nemá hotové peníze a neobměkčí ji ani Smirnovovy prosby a hrozby. Smirnov se tedy rozhodne, že u Popovové zůstane tak dlouho, dokud mu peníze nedá. Popovová nařídí svému sluhovi Lukovi, aby Smirnova vyhodil. Ale Luka dostane ze strachu srdeční záchvat. Nad sténajícím Lukou si Popovová se Smirnovem ostře vyměňuje názory nejen už na peníze, ale i na ženskou a mužskou věrnost. Smirnov, který je zapřísahlým nepřitelem žen, posléze vyzve Popovovou na souboj. Popovová vyzvání přijme, přinese pistole po svém muži a rezolutně ho žádá, aby jí vysvětlil, jak se z nich střílí. Když Luka vidí, že jeho paní to myslí se soubojem vážně, sebere se a jde pro posilu. A Smirnov — ten je zcela okouzlen kurážnou Popovovou, zamilovává se víc a víc, až konečně souboj odmítne a nabídně Popovové sňatek. Ale Popovová trvá na souboji.

19 Smirnov jí znovu nabízí manžel-

ství a když ho opět odmítne, chce odejít. Popovová ho vrátí, ale znova se dožaduje souboje. Smirnov vyřeší situaci tím, že zatím co Popovová křičí: „Na souboj!“, popadne ji a políbí. Právě v tom okamžiku se otevírají dveře a za nimi stojí Luka s ozbrojeným zahradníkem, kočím a celou čeledí.

Anton Pavlovič Čechov (1860—1904), velký ruský spisovatel a dramatik, povoláním lékař. Do vývoje ruského a světového písemnictví zasáhl výrazně zejména v oblasti novely a dramatu. Ve svých povídkách přešel od anekdotických příběhů postupně k látkám širokého společenského významu. Byl mistrem lyrické zkratky (Pokoj č. 6, Jonyč, Mužici aj.). Oproti starší dramatické tvorbě, založené především na vnější dějovosti, vytvořil nový typ dramatického výrazu, lyrické psychologické drama, které znamená přechod k modernímu dramatu 20. století. Dramata: Platonov, Ivanov, Racek, Strýček Váňa, Tři sestry, Višňový sad. dr

[22]

Čechov, Anton Pavlovovič

BANKOVNÍ JUBILEUM

(Jubilej, 1891)

Žert o jednom dějství. Přeložil Bohumil Mathesius. 3 m, 2 ž, 4 m kompars. Výprava: pracovní předsedy správy Vzájemné úvěrní banky. Doba děje: asi v devadesátých letech minulého století.

Vzájemná úvěrní banka prožívá slavnostní den — patnácté jubileum své existence. Elegantní předseda správy banky Andrej Andrejevič Šipučin přichází ze slavnostního shromáždění zaměstnanců do své kanceláře, aby zkontroloval, jak daleko je jeho podřízený Kuzmá Nikolajevič Chirin, účetní banky, s referátem, který píše pro Šipučina na

valnou hromadu. Chirinovi zbývá jen pár stránek, ale je už unaven, protože, ačkoliv je nemocen a má na hlavě šátek a na nohou bačkory, pracuje na referátu už celou noc a den. Zdá se ale, že bude brzy hotov a zbývajících oslavných akce budou pokračovat podle Šipučinova plánu. Neboť Šipučin, který si potrpí na reprezentaci, naplánoval všechno, nakoupil dary i pozdravné adresy, které mu vděční zaměstnanci při slavnosti věnují. Všechno by také podle plánu dopadalo, kdyby se neobjevila Šipučinova žena Taťana Alexejevna, která, ačkoliv vidí, že zdržuje jak Šipučina tak Chirina, přece si nemůže odpustit, aby nevyprávěla, neobyčejně podrobně, co všechno se seběhlo u maminky, odkud právě přijela. Chirin je nervlý, nemůže psát. Ještě více se situace zkomplikuje příchodem neznámé osoby, která se představí jako žena guberniálního sekretáře, Nataša Fedorovna Merčutkinová. Přináší žádost o 24 rublů, které strhl jejímu muži z platu, když ho pro nemoc dali do penze. Nepomůže vysvětlování, že banka nemá nic společného s případem pana Merčutkina, nepomůže ani to, že Šipučin, aby se obtížné báby zbavil, jí oněch 24 rublů dá ze své vlastní kapsy. Merčutkinová chce, aby pomohl jejímu manželovi do starého místa a do toho stále šveholí Taťana Alexejevna, jaký tedy div, že Chirinovi, který je beztak ze zásady nepřitelem žen, povolí nervy a chce obě střídavě zabít. Když obě dámy omdlí, každá do náručí jednoho z mužů, otevrou se dveře a mezi nimi se objeví deputace, jejíž vedoucí bez meškání začne se slavnostním proslavem a nedopověděv skončí, až když mu dojde, ostatně dosti pomalu, že situace je pro gratulaci přece jen trochu neobvyklá.

dr

[23]

Čechov,
Anton Pavlovič

STRÝČEK VÁŇA

(Dáda Vaňa, asi 1896)

Obrazy ze života na vsi o čtyřech jednáních. — Přeložil Ladislav Fikar. 5 m, 4 ž. Výprava: Zahrada, jídelna, salón, pokoj na statku. Doba děje: na ruském venkově koncem minulého století.

Profesor estetiky na penzi Serebrjakov žije se svou druhou ženou Jelenou již nějakou dobu na statku své první ženy, která zemřela. Na život ve městě se mu totiž už nedostává peněz. Jeho přítomnost na statku nese velmi těžce Ivan Petrovič Vojnický, bratr Serebrjakovy první ženy, který spolu se Soňou, Serebrjakovou dcerou z prvního manželství, spravuje statek. Ivan Petrovič — strýček Váňa — Serebrjakova nenávidí, protože teprve nyní vidí, že je to prázdný, plný a sobecký člověk, který od svého okolí ustavičně vyžaduje ohledy a oběti, které si vůbec nezaslouží. Měl v životě všechno, peníze, slávu, krásnou a hodnou ženu, všichni ho obdivovali a milovali a ještě i nyní, když už je starý, nemocný a nic neznamenající, připoutal k sobě mladou a krásnou Jelenu, kterou Ivan Petrovič marně miluje. Do Jeleny, která se na statku zoufale nudí, se zamiloval i lékař Astrov, zájímavý, nadaný a schopný člověk, který velmi těžce nese bídu a a bezútešnou negramotnost ruského venkova. Astrova už šest let marně miluje Soňa, obětavá, pracovitá, ale nehezká. Když Serebrjakov navrhne prodat statek a za stržené peníze koupit cenné papíry a pro sebe a Jelenu vilu ve Finsku, aniž by ho zajímalo, co bude se Soňou a Ivanem Petrovičem, Ivan Petrovič se vzbuří. Vyčte mu, že on a Soňa celý ži-

20

vot pracovali, nuzovali se a všechny peníze, které statek vynášel, posílali Serebrjakovu, protože věřili, že je geniální. Zoufalství z promarněného života, obětovaného vlastně pro nic a za nic, hněv nad tím, že Serebrjakov chce prodat statek, který mu vlastně ani nepatří, protože dědickým právem přešel na Soňu, a lítost nad pětadvaceti léty života bez radosti a lásky, rozruší Ivanu Petroviče do té míry, že na Serebrjakova dvakrát vystřelí. Ale i tentokrát má Serebrjakov štěstí a vyvázne bez pohromy. On i Jelena opouštějí statek a odjíždějí do Charkova. Odjíždí i Astrov, který už nebude přijíždět alespoň občas, jako dřív, protože Soňa nemá rád a svou přítomností by jí působil zbytečnou bolest. Ale také proto, že ho Ivan Petrovič viděl, jak líbal Jelenu. Vše se vrací do starých kolejí. Váňa je spokojená, že už nikdo nebude rušit její klid a navyklý pořádek, spokojená je i Marie Vasiljevna, Ivanova matka, která se vrací ke svému nekonečnému čtení různých brožur. A Ivan Petrovič se Soňou usedají ke svým účtům. Budou pracovat na statku, dokud jejich bezútešný život neskončí.

Hra vhodná pro nejvyspělejší amatérské soubory. dr

[24]

De Filippo, Eduardo

NEAPOL, MĚSTO MILIÓNŮ

(Napoli milionaria, 1945)

Komedie o 3 dějstvích. Přeložil Oldřich Kautský. 10 m, 7 ž. Výprava: chudý byt a tentýž byt po úpravě. Doba děje: druhá světová válka.

Amalia, žena neapolského tramvajáka Gennara, šmelinaří v době

obsazení Itálie nacisty s potravinami. Když obsadí Neapol americká armáda, obohatí se Amalia tak, že změní celý způsob života své rodiny. V den narozenin Amaliina milence — spolupracovníka se vrací z koncentračního tábora její manžel Gennaro. Kritickou situaci znásobí smrtelná choroba Amaliiny nejmladší dcery. Amalia marně shání po celé Neapoli lék. Při tom si uvědomí, jak je zoufalé okrádat své bližní. Dítě zachrání bezvýznamný úředník, přestože ho předtím Amalia ozebračila.

Eduardo de Filippo (nar. 1900) je soudobý italský dramatik, který začal psát koncem druhé světové války. Sám herec, má výborný cit pro divadelní situaci a atmosféru, ač mnohdy rozměšluje sociální skutečnost na drobné. Téměř filmové vidění života ho nutí k detailnímu prokreslení všech nuancí životní pravděpodobnosti, takže je mnohdy potřeba v jeho hrách škrtnat v zájmu spádu inscenace. K jeho dalším znamenitým hrám patří Dobrotivá strašidla, Filumena Marturano a Starosta čtvrti Sanità.

Neapol, město miliónů, je neorealistická hra, která patří k vrcholným hrám autora, jenž spojil svůj život s údělem malých neapolských lidí. Pln pochopení pro jejich malost, neodpouští jim prohlešky proti humanismu. Realitu v této hře nelze zaměňovat s naturalismem! fl

[25]

De Filippo, Eduardo

FILUMENA MARTURANO

(1946)

Hra o třech dějstvích. Přeložil Oldřich Kautský. 5 ž, 8 m. Výprava: pokoj. Doba děje: v Neapoli po 2. svět. válce.

Filumena Marturano žije 25 let s Domenikem Sorianem. Aby ho

21

soubory se představují

RECITAČNÍ STUDIO
ŠRÁMKOVA DOMU V SOBOTCE

V Šrámkově literárním archivu v Sobotce, zřízeném roku 1962 v básnickově domě, se snažíme budít v mladých lidech zájem o místní literární tradice a o literaturu vůbec. Po-
dařilo se nám vytvořit kroužek dětí a studentů, s kterými sledujeme současnou literaturu a vynikající literární zjevy minulosti. Veliké věkové rozpětí — od vysokoškoláka až po začátek čtvrté třídy ZŠ — nás nutí činit tak formou rodinných rozhovorů, výstavek v síni poezie Šrámkova domu i formou zápisníků pro Klub mladých čtenářů. Na základě důkladného poznání autora a analýzy jeho díla se dostáváme k přednesu veršů a prózy, k literárním večerům a vystoupení pro veřejnost. Sedmý rok trvají pravidelné sobotní a nedělní schůzky, jimiž za tu dobu prošlo asi sedmdesát dětí a mladých lidí. Nejvěrnější z nich tvoří tzv. Recitační studio Šrámkova domu. Eva Seemannová jeho členy učí především ovládat techniku jevištní řeči a srozumitelně, s porozuměním přednášet dobré verše a prózu. Vedle kultivace literárních zájmů nám šlo — v intencích Šrámkových Sobotek — zejména o kulturu řeči. Měli jsme zato, že víc bude asi těžko dosáhnout v dvoutisícovém městečku, kde do 14—20 členného souboru není možno provádět výběr. Je přijímán každý, i s vadou v řeči, projeví-li zájem a snahu pravidelně do Studia docházet. Od sólových a souborových recitací, s nimiž jsme se r. 1966 dostali na Wolkrův Prostějov, jsme přešli brzy k jedno-

duché jevištní inscenaci poezie. Jako u všech podobných, delší dobu pracujících souborů, dostal se zájem o divadelní hru. Chtěli jsme vyhovět tomuto přání a nastaly nám těžkosti. Už výběr textu působil potíže, dané různorodostí a různověkostí členů souboru, pro něž bylo nutno volit diferencované metody při studiu hry. Původně jsme se chtěli věnovat jen recitaci a nepěstovali jsme tedy např. systematicky a odborně pohybovou kulturu. Pro kroužek při literárním archivu, jemuž jsme dali vznik proto, abychom vedli k poznávání skutečných uměleckých hodnot, nemohli jsme volit text třeba pro mladší pedagogicky vhodný, ale menších uměleckých kvalit. Působila i společenská objednávka. Naše stále obecenstvo od nás žádá každoroční vánoční program, vánoční svátky se pro mnoho lidí v Sobotce začínají právě naším vystoupením. My sami a studentská část souboru jsme se nadchlili pro zápas o rehabilitaci lidových her a jejich trvalé zakotvení v našem moderním divadelnictví. Tak jsme před vánocemi r. 1965 připravil v režii Evy Seemannové Komedii o svaté panně Dorotě, a to nejstarší známou variantu této hry, zachovanou ve sborníku J. E. Košetického (Lidové drama pobělohorské, k vydání připravil Jos. Hrabák, Čs. spisovatel, Praha 1951). Vyhovovala nám tato žákovská hra ze 17. století, její starobylý jazyk a verš, jejichž podrobnou analýzu jsme provedli a technicky slušně zvládli. Studovali jsme obrázky na skle, reprodukce starých obrazů a soch a dostupné zprávy o různých variantách této hry a jejich inscenací. Četli jsme si popis této hry ve formě obchůzky v Babičce. Seznámili jsme se s charakteristickými zvláštnostmi lidových her vůbec. Režisérka E. Seemannová vedla naše mladistvé amatéry samozřejmě k tomu, aby se nepokoušeli o profesionální nadsled, nepředváděli snad dávno venkovské ochotníky nebo mendíky. Děti a studenti přednášeli staré verše s úctou a vědomím jejich krásy. Dosavadní malá pohyblivost souboru stala se zatím do

Recitační studio Šrámkova domu v Sobotce
uvvedlo pásmo lidových her.

jisté míry ctností. Pro týž večer režisérka připravila s nejmenšími dětmi zkrácené a velmi zestručněné Zíbrtovy Živé jesličky. (Čeněk Zíbrt, Veselé chvíle v životě lidu českého, Vyšehrad Praha 1950.) Profesor Jan Kopecký, který přednášel na Šrámkově Sobotce 1966, viděl představení o panně Dorotě, líbilo se mu, schválil styl práce, poradil v jednotlivostech a souboru zadal k prvnímu pokusnému provozování Komedii o hvězdě, kterou nalezl v pozůstalosti Věnceslava Metelky v Pasekách nad Jizerou. Není to text Komédie vydaný Dilíř r. 1967 a hraný v pražském Realistickém divadle. Jde o znění, které vyšlo jako bibliofilský tisk v Orbisu před vánocemi 1968. Pro dětský soubor byly provedeny některé škrtky. Hra byla sehrána v Sobotce před vánocemi 1966 s velkým ohlasem. Prostota a čistota dětí, zaujetí pro hru a pečlivá mluva, to byly asi největší klady. Diváci u televizních obrazovek viděli ukázky z této hry s výkladem prof. Kopeckého na Štědrý den 1967. O vánocích 1968 měl televizní film reprízu. Soubor pak pokračoval v recitacích sólistů i kolektivu a v divadle poezie. Pro XII. Šrámkovu Sobotku 1967 nastudoval Rakovnickou vánoční hru s vloženými verši a písní Adama Michny z Otradovic, v níž se mohli uplatnit i nejmladší členové souboru. (Zmínka o tom v AS č. 10 z r. 1968.)

Konec léta 1968 přinesl i Studiu otřes a touhu vyjádřit lásku k rodné zemi. K 28. říjnu jsme nastudovali pásmo z veršů J. V. Sládka „Byli jsme a budem“. Co však dát Sobotce k vánocům 1968? Napsali jsme na pozvánky „Tři lidové hry k vánocům 1968“. Byly ve skutečnosti dvě, repríza Rakovnické hry a obnovená Komédie o svaté panně Dorotě, která dostala poněkud hrdinštější akcent než v provedení před dvěma roky. Jakýmsi proverbem nebo prvním článkem triptychu jsme učinili u k á z k u z Nové komedie o Libuši, otištěnou v 2. čísle Divadelních novin v říjnu minulého roku. Za zachovaných částí a zlomků lidové hry z r. 1816 podkrkonošského písmáka Františka Vodseďálka dokonponoval nový celek prof. Jan Kopecký. Ke hře jsme přistoupili ještě rozechvění Sládkovými verši. Přinesla nám mnoho poučení a radosti. Zdůrazňuji, že jde pouze o úryvek, celou hru by náš soubor nastudovat nemohl. V části, kterou jsme „figurovali“, je uražena Libuše, nastolen Přemysl a moudrá a smířená kněžna prorokuje slávu vlasti. Pan prof. Kopecký nám z chystaného rukopisu zapůjčil ještě prolog a Libušino proroctví. Úryvek, otištěný

Komedie o hvězdě v provedení recitačního studia Šrámkova domu v Sobotce.

v Divadelních listech, jsme poněkud proškrtali. Neměli jsme interprety pro drsný humor Vodseďálkův a popravdě byl by ve své původní formě vadil našemu úmyslu dát večeru slavnostní vstup. Takto se objevila na scéně Libuše s dívkami a Přemysli, dva páni a dva sedláci, vopovědník a mládenec a hlavně k velké radosti malých Přemyslův kůň. Klíbná nebyla vůbec komická, ušlechtilou hlavu jí vytvořil Přemyslův otec, o ostatní se postaraly dvě šikovné dívky. Při zkouškách jsme listovali v pramenech autorů, v kronice Hájkově, seznamovali se se starým textem z Dalimila, hledali Libuši a Přemysla ve výtvarném umění a inspirovali se z ukázek v přípravě kostýmů a rekvizit. Lámalí jsme si hlavu, čím z obrozenské hudby provázet místa hry, kde je předepsána muzika. Nakonec jsme klavíristovi vybrali chorál „Bývali Čechové“.

Zažili jsme krásné chvíle při zkouškách, byli jsme jistí úspěchem a — nejisti při premiéře. Usmívali jsme se kritice, která vykládala rozechvění souboru tím, že ještě nedorostl této „bohatýrské“ hře a vytýkala nám obsazení Libuše příliš mladou, málo zkušenou „herečkou“. Ale my jsme dobře věděli, proč dětem „tuhlo srdce v krku jako nikdy předtím“, jak se přiznávaly. A také jsme věděli, proč jsme opominuli „protagonistky“ souboru a dali Libuši pěkné, rychle dospívající holčičce se silně probuzeným vlasteneckým citem, ale dosud s málo probuzeným a opory potřebujícím sebevědomím.

A co dál? Nechystáme, aspoň zatím ne, novou lidovou. Hru. Přednášíme verše a začínáme soustavně a odborně s pohybovou výchovou.

MARIE HEJNOVÁ

z praxe pro praxi

SUMJÍ AŠE ETI?

Ne, nejde o řeč nově objeveného, dosud neznámého, cizokrajného kmene. A přece bude zapotřebí, abych se ujala role překladatele.

Přiznávám se, že úvodní věta vznikla uměle, ovšem podle osvědčených vzorů z dlouholeté praxe. V překladu do hovorové češtiny znamená otázku, kterou vám tímto také klademe: „Sumlují vaše děti?“

Pozastavme se nejprve u významu slova „šumlovat“. Není to slovo spisovné a bylo by zbytečné hledat je ve slovníku naučném, či v pravidlech českého pravopisu. Nemáme však za toto slovo adekvátní spisovný výraz. Proto je běžně užíváno všude tam, kde nedokáže posluchač identifikovat, co je mu v jeho vlastní rodné řeči sdělováno. A to ne pro vysokou myšlenkovou náročnost sdělení, ale prostě proto, že je k němu hovořeno tak ledabyle, že není s to pochytit ani smysl jednotlivých slov. Je-li, jak říká básník „Bujný oř mluva naše“, pak v těchto případech kulhá, a to hned na všechny čtyři.

Už jsme si zdůrazňovali, že každý (tedy i dítě), kdo se postaví před posluchače, aby k nim hovořil, recitoval, nebo hrál divadlo, je povinen činit tak srozumitelně. Nejsem zastánce afektovaného, nepřírozeného, přepečlivého přednesu, ale nemohu také souhlasit s tím, aby pod záminkou dětské bezprostřednosti děti komolily řeč až do nesrozumitelnosti. Slyšíme z jeviště někdy řeč tak nedbalou a nelibozvučnou, že by ani v občanském životě takto mluvící člověk neobstál. A při tom víme, že jevištní mluva je po stránce artikulace daleko náročnější, než mluva v běžném životě. Nu posuďte sami, tentokrát autentický záznam zkomolenin z jednoho školního divadelního představení:

„Ouskách . . . našimostní . . . zdráutistře . . . bohová pootovost . . . stráseečasýchoek . . .“ a abychom vás dlouho nenapínali, připojím také přehled: „O houskách . . . našimi hostmi . . . zdráv buď mistře . . . bojová pohotovost . . . strašně nešťastný člověk.“

Podíváme-li se dobře na záznam toho, co bylo slyšet, ve srovnání s tím, co mělo být řečeno, snadno se dopátráme chyb. Prostě — nedbalá artikulace. Především nepřesné vyslovování začátků a konců slov a jejich spojování v nové, zcela originální celky. Někdy se podaří diskrétně vynechat i střed delšího slova, nebo změnit hlásku za jinou. Tedy

nejen, jak se často uvádí, spojená výslovnost tam, kde jedno slovo končí a druhé začíná stejnou souhláskou nebo samohláskou (mám Málo času — tak Krásný — onA A on) nebo tam, kde jsou vedle sebe na švu slabik dvě stejné samohlásky (dOOpravdy — pOOdešel). Ale chybovat lze v jakémkoliv slově a na kterémkoliv místě. Slova jsou vyslovena jen částečně a zbytek je prostě ZASUMLOVÁN. Dost těžko lze najít spisovný výraz pro zvuk, který nahrazuje nevyslovené části slov a je místy opravdu jen jakýmsi nedefinovatelným SUMEM. Pak vznikne ono seskupení zvuků, připomínající spíše cizokrajnou řeč než češtinu. V některých případech nejsou chybějící začátky nebo konce slov nahrazeny ničím, prostě zmizí. Pak se nám může stát, že velmi dobře slyšíme, že: „Don jí velrybu“; ačkoliv mělo být řečeno „Donesl jí velkou rybu“. Divák tedy rozumí významu věty, bude ovšem poněkud zmaten, když se místo vzletného: „Brzo ráno je krásně jako v pohádce“ dozví, že: „Brno je nějak v hádce“. Z realistické hry se tak může stát snadno hra absurdní.

Snad by bylo dobře, pořídit si malý, příruční souborový SUMLJK, z nejběžtější používaných zkomolenin. U starších dětí můžete vedle vzniklých novotvarů uvádět i jméno autora. Uvidíte, že časem se kultura řeči ve vašem souboru značně zlepší, budete-li takto chyby zveřejňovat. Děti totiž samy začnou bedlivě sledovat a poslouchat řeč svých druhů a dávat si pozor na svou vlastní. Bude ovšem záležet na vašem pedagogickém taktu, aby tato hra nepřerostla z přiměřeného zvýšení zájmu dětí o čistotu řeči v nevrážlivost a aby zůstala zdrojem zdravého, nezlomyslného kolektivního veselí.

NASDANOU ŠTĚ! promiňte — na shledanou příště.
J D

POZOR... POZOR??? POZOR!!!

nápadník

aneb Krabice na nápady

URČENO ČLENŮM DĚTSKÝCH
SOUBORŮ

V naší dětské redakci jsme si pořídili pěkně omalovanou krabici, vyšperkovanou různými nápisy jako např.: Nevhazujte bankovky, nejsou slosovatelné... „Dospělým se zapovídá napovídat“... „Hlavní přemii obdrží největší nesmysl“ apod.

O CO VLASTNĚ JDE ???

Nu o to, že již v příštím čísle vyhlásíme velkou soutěž dětských nápadů. Vaše odpovědi na naše náměty budeme vzhazovat do „NÁPADNIKU“ a jednou za měsíc naši krabici na nápady otevřeme a bude slavnostně vylosován vítěz, který obdrží knihu. Pak si vaše nápady přečteme a ty nejlepší také odměníme knihou. Budete tedy mít možnost být taženi losem, anebo, což je cennější — váš nápad bude odměněn proto, že se nám bude líbit. A fantazii se nekladou meze. Jistě jste si již povšimli, že hlavní prémie bude vypsána za největší nesmysl. Musí to však být nesmysl chytrý, vtipný a po všech stránkách vynikající. Jaké budou soutěžní náměty, to zatím neprozradíme — budou však mít vždy něco společného s tím, co děláte v souborech.

Tak tedy pečlivě čtěte příští číslo AS, protože od dubna budete mít i vy dovoleno mít nápady.

momentky pod čáru

PETR

Na jevišti si počínal dobře, to je pravda, ale spokojen jsem s ním nebyl. Občas zameškal zkoušku, často přišel pozdě s nejapnými výmluvami.

O pololetních prázdninách pršelo.

„Co kdybychom se sešli častěji,“ navrhla Vlasta.

„Nesmysl!“ podrážděně vybuchl Petr. „Prázdniny má mít každý pro sebe.“

„Nevadí,“ vložil jsem se do sporu. „Petrovu roli obsadíme dvojmo, Jirka rád přijde. Práce se nezastaví.“

O pololetních prázdninách byl Petr na všech zkouškách. A včas!

CVRČEK

Role to byla o něco menší než malá. „Přičapi“ si vedle Pampelišky do trávy, dvakrát přešel smyčcem po strunách houslíček a konec. V textu byste Cvrčka marně hledali. Sami jsme si ho s dětmi do hry přimysleli, a protože se nám zalíbil, měl zůstat i v představení, které jsme chystali pro rodiče.

Plakáty jsme psali podle tištěného textu divadelní hry a na milého Cvrčka jsme zapomněli. Vyvěsili jsme divadelní cedule vlastní výroby — a Jarda přestal docházet do zkoušek jako když utne.

„Co je s tebou, Cvrčku?“ ptám se ho při náhodném setkání. „Proč nechodíš na zkoušky? Za čtrnáct dní máme představení.“

Malý Jarda hloubil rozpacitě špičkou tenisky důlek mez dlažebními kostkami: „Maminka říkala, abych nehrál.“

„A proč?“ ptám se udiveně.

„Stejně nejsem na plakátech.“

REKVIZITA

Mirek ji opatroval jako oko v hlavě. Pětkrát se vždycky přesvědčoval, zda ji nezapomněl v šatně, všude ji raději

nosil s sebou. Ostatně nebyl to špendlík, ale větší skříňka, do které se ve třídě dávaly příspěvky pro školní časopis.

Mirek měl v komedii scénu, kdy skříňku ukrýval před svými spolužáky. Vyřešil to vždycky tak, že ji strčil do školní lavice, tvářil se jakoby nic a měl pokoj.

Při pohostinském vystoupení na jevišti sousední školy mu náhoda uchystala horké chvíle. Lavice, do které chtěl Mirek skříňku ukrýt, byla malá a rekvizita se do ní nevešla, ať chlapec dělal co chtěl. Naučená scénka byla teď k ničemu. Vše bylo třeba udělat jinak. Kluci a děvčata už halasili na chodbě, skříňku bylo třeba ukrýt. Ale kam? Mirek nejprve hledal vhodné místo, ale marně. Rekvizitu strkal za sebe, svíral ji koleny krytými lavicí, ustupoval před spolužáky, snažil se odpovídat na jejich otázky jako by se nechumelilo.

Hned jak spadla opona, zoufale se ke mně vrhl: „Já jsem to zkazil, vidíte?“

„Ne, Mirku. Bylo to výborné. Takhle to musíš dělat vždycky.“

SETKÁNÍ

Karel byl v souboru řadu let, ale nikdy nevystupoval na jevišti. Nechtěl. Bavilo ho dávat pokyny osvětlovači, obsluhovat magnetofon, promítat diapositivy, obstarávat všechny efekty, dělat zkrátka tu drobnou práci, které je vždycky za kulísami habaděj.

„Na Karla je spoleh,“ říkali kluci. A opravdu, nepamatuji se. že by byl někdy něco popletl!

Minulý týden jsem potkal Karla v autobuse. Je novopečeným inženýrem.

„Rád vzpomínám na všechny hry, které jsme hráli,“ říkal. Poslouchal jsem ho a při jeho slovech: „... hráli jsme — vystupovali jsme — recitovali...“ jako bych ho viděl, jak čeká tichý a soustředěný v zákulisí, aby včas připravil efekt nebo spustil magnetofon. Skromný a kamarádský.

JOSEF MLEJNEK

DRŽTE NÁM PALCE

REŽISÉRSKÁ
MEDITACE

Tak a už jsme přes čtyři roky jen tak paběrkovali. Ukončíme všechno, nebo zase nějak začneme? Přicházeli sice „rodáci“, dráždily vzpomínky i dávné plány, ale dlouho to nešlo. Jeden rejža poletoval z funkce do funkce, druhý plnil úkoly, které dříve měli tři pracovníci, třetí... I když všechny důvody vysvětlí stagnaci, žádný nezahraje divadlo. Jednou to prasklo. „Táto, ty jsi mi slíbil, že budeme hrát tu pohádku!“ Bác! Slib se musí splnit, „sám to vždycky říkáš“. Krucinál, tak kde mám ta lejstra, na něž jsem kdysi začal upravovat Grabowského pohádku pro loutky! Aha — tu je to! Hm, ono by to vlastně šlo. — A ještě šťastná náhoda v trolejbusu: „Buďte zdrav, pane profesore. Dáme se do té pohádky? Napíšete muziku?“ „Vždyť pořád čekám.“ Znova bác! No což, základ souboru bude v manželčině recitačním kroužku — budou dobře mluvit! — trochu se to doplní, apropó manželka... „Otakare, musíš to udělat do...“, aby to mohlo do soutěže.“ A už to lítá všechno, zaměstnání, funkce, divadlo, recitace atd. atd. Přispěchali ochotní „rodáci“ Žofka, Stanislava, Jaroslav a Jana, přidali se Květa, Ivoš a Světlá, Rosta pomohl sehnat scénu a už je tu představení — a není špatné a v krajské soutěži jsme třetí. Uf. uf. Ušité na koleně, jen s pomocí dobrých lidí. Snad proto máme ta svá divadelní dítky tak rádi, že nám dávají tak zabrat a „rodáci“ zabrali. Co je to za spolek? Inu Realistické Ochotnické Divadlo z Opavy se probudilo k životu. Získalo i střechu v závodním klubu ROH při OSP.

No jo, ale co dál? Vývěska ve škole přilákala zájemce — nikoho nebudeme nutit. Nejdříve trochu recitací k slav-

Opavští studenti uvádějí Macháckovy Ženichy.

Vlk, koza a kůzlátka — inscenace opavského studentského souboru.

nostním příležitostí — no, není to takové, jak bych chtěl, ale snad... hm. Úprava Macháckových „Ženichů“ jde pomalu. „Otakare, bude to na festivalu v Žimrovicích.“ „Ale vždyť...“ Námitka zamítnuta, musí to být dobré. Tak, jde se na věc — ono se to řekne, ale ten je nemocen, to nejde, rekreace a vůbec závěr se dopisuje teprve čtrnáct dní před premiérou. Ale děťátka, studenti ze střední ekonomické školy, dělají, co mohou. „Mluvit neumíte, postavit se neumíte, neumíte hrát a přece jste ohromní.“ To je paradox. V čem to je? V chuti do práce, v radosti z nesmělých krůčků tvoření, dochvilnosti, v kázni. Nedělá se velké divadlo, ale velká radost — věříte, že v takové partii „rodáckého“ potěru si režisér přes dřinu, dokumentovanou často propocenou košilí, krásně odpočine? Zkoušelo se někdy třeba čtyři hodiny, ale domů se šlo lehce. Ale ouha, generálka je na draka; nic nejde, rostou vrby, nápořka řve, herci kuňkají, nástupy jsou špatné — dost! Zítra odpoledne je ještě zkouška druhého jednání. A hele! Zkouška jede dobře, ještě trochu dotáhneme Strachotu a už je to tu: premiéra. Dopoledne ještě shánění posledních věcí, v poledne stavění scény s místním dobrovolníkem (ještě dnes mu děkuji) a už je tu odpolední odjezd malým autobusem plným divadelníků a jejich fandů.

Představení plné napjatého očekávání je obecenstvem velmi příznivě přijato, nu a po představení slyší mladi i dospělí při večerní kritiku i povzbuzení, toho druhého

podstatně více. „Co máme my starší dělat, když vítězně vtrhne na jeviště mládí,“ říká člen poroty. Krásný večer, plný lidského tepla a optimismu.

A co dál? Po premiéře pauza, závěr školního roku je perný, pak prázdniny a po prázdninách? Dlouho se mi do ničeho nechce. „Tak co, děťátka, budeme hrát ještě

Ženichy?“ — „Ano, my už tak čekáme, kdy nám řeknete.“ Tak zase bás! Jde to nedělat? Nejde. Zase do toho — pětidenční týden ubírá času, v září brigády, v říjnu fojry, ale v listopadu už zase hrajeme. A budeme hrát i v našem opavském kamenném divadle pro školu a rodiče! To se musíme vytáhnout. Držte nám palce!

OTAKAR KURFIRST

O JEDNÉ DIVADELNÍ ZKOUŠCE...

... podle kalendáře ředitele!

5	8.00	porada s řed. DM porada vedení školy 6. h. Pe školní — instruktáž zkouška „Ženichové“ — Úvod, 1. postavná	asi do 15.30	do 16.30!! 16.45—18.00
	9.00			
úterý	13.00			
	16.00			

... podle monologu režiséra:

- 11.30 Tak, děťátka, přijďte přesně o čtvrté, ať dnes něco stihnem. Mám sice od jedné školení, ale to určitě bude po třetí ukončeno. Tak přesně, prosím.
- 15.00 Přestávka ?! Proč? Ať už to dodělají. Ještě dva řečníci a hodnocení? No nazdar! Snad to bude krátké.

- 16.00 Šmánekote, ještě to nekončí. To hodnocení je ne-konečné. — — Snad teď? Ne!!! Ještě pokyny pro další práci! Krucinál — a je po zkoušce. — — už bude půl páté a ještě není konec. Musím vyrazit bystře a rychle.
- 16.35 Konečně! To je národa v šatně; než se člověk obleče, uplyne věčnost. — — No jo, ale kdo na mne

počká. Na zkoušku už nikdo nebude. Tak fičím. Je to stejně zbytečné, přece nebudou čekat půl hodiny. — Jezusku, už nemohu klusat — a proč se vůbec honím. Budou-li na mne čekat, tak jenom, protože jsem řídá s tím si to snad nebudou chtít študáci rozlít — ale otrávení budou a důkladně. 16.45 Tak už je tu bouda, trapem do schodů a po chodbě. Srdce mi tlučí až v hlavě. Co to? Ve třídě se něco děje! Poslechnu si u dveří . . . ale vždyť . . . ale vždyť to je naše divadlo! — Opatrně, tichoučko vplížit se dovnitř, sednout a poslouchat. — Děťátka! — študáci hrají, ano prosím, sami dělají divadlo tak, jak to dovedou. Inu, je to . . . je to . . . hrozné; nemějí hrát a k tomu verše. — Ale jinak je to nádherný okamžik, který se málokdy vyskytne. Mladí lidé, studenti, nad nimiž často zvedáme varovný rodičovský nebo kantorský prst, „kterým se nechce nic dělat“, „kteří ke všemu chtějí přijít lehce“ atd., tito lidé se zde pokoušejí sami tvořit a s jakou chutí. Nebyli otráveni čekáním, ale pustili se sami do práce. — Posvátný okamžik netrvá dlouho, ale stojí za to. Teď mne spatřili a rozpacitě přerušili zkoušku. Děti, bylo to ohromné, děkuji vám! Jdu pozdě, říkal jsem si, že budete otráveně čekat, nebo už snad budete vůbec pryč, a vy zatím děláte sami. Udělali jste mi radost. Prosím? Jaké to bylo? — No — hrozné, špatné — ale i ohromné. Pojďte, začneme: to „hrozné a špatné“ se pokusíme odstranit a to „ohromné“ tam ponechat. — Tak, panošátka, jedem:

„Paní vážené a páni,
panicové a ctné panny!“ . . .

17.00 . . . No tak dost. — Panošové, vy musíte být veselí až drzí, musíte upoutat obecenstvo, a to je kumšt. Tvoříte základ nálady v divadle. Vítáte — s úsměvem! — diváky a budete se s nimi loučit, jste prolog i epilog, jste pážata i komentátoři, budete si hrát na strašidla a musíte přestavět scénu. Tak

do toho, děti — — přejeleme kousek bez zastavení od vstupu paní Rodoslavy:

„Tak se na ně podívejme
a pěkně je uvítáme.“

. . . Stop. Tak to nejde. Já vím, vy byste tak nejraději hráli Shakespeara, v nejhorším Šránka — prostě velké a nejlépe tragické postavy: Romeo, Julie, Hamlet . . . Slávka, Vilík a co já vím — nu, ale máme Ženichy od pana Macháčka z počátku minulého století a k tomu všemu je to ještě parodie na rytířny. To je otrava, že? — Jenže děťátka, Romeo a Julie neuhrajeme, ale Ženichové mohou být slušní. Ovšem — nastavte uši — musíte si hrát na divadlo, a to bude těžké. — Teď ještě trochu dotáhneme aranžovačku. Tak třeba paní Rodoslava musí ještě vznešeněji . . . a nakonec koruná Anna musí vstoupit s hlubokou poklonou. Takhle, podívej se! — Jedeme od vstupu komorné Anny:

„Otec, matka nepřinutí,
k vdávání-li není chuti.“ Jedem!

. . . Stop! Děťátka, je to chciplé, obecnstvo by usnulo. — Znova a tempo! . . . Stop! A co ta pauza?! Ta tam musí ~~zůstat~~, alespoň tři vteřiny — odpočítám ji, ~~ať máte představu~~. Jedem!

18.00 . . . No tak, ~~už by to tak~~ trochu šlo. Už toho máte asi taky dost, ~~ne?~~ Cože? Ještě chvilku? Autobus a vlak jedou už za půl hodiny? Tak ještě jednou celé. . . . No, ještě je to trochu lepší. — Jaké to bylo? No, jste ekonomická škola, tak třeba v procentech, ano? — Tak dnes na dvacet procent, možná i trochu víc — To, že je málo? To je moc! Text ještě neznáte zcela perfektně, je to ztrnulé, nejisté, jen tak někde nahozené, ale ukazuje se, že to jistě půjde. Vzpomeňte si, až to bude na padesát, jaké to bude. — Končíme. —

18.15 S pážaty se sejdu ve čtvrté ráno o 7.15 hod. a od 14.00 hod. odpoledne jedou všichni. — Tak nashledanou, děti, a děkuji vám. Bylo to moc pěkné.

knihy o divadle

KAREL ČAPEK O DIVADLE

Miroslav Halík uspořádal do svazku Karel Čapek, Divadelníkovi proti své vůli. (Recenze, stati, kresby, fotografie. Orbis Praha 1968. Str. 395, ilustr.) výběr drobných prací, i jen někdy marginálních a glos, neboť právě u člověka formátu Karla Čapka nezáleží na rozsáhlosti formulace, někdy je jeho závažná myšlenka dávana telegraficky stručně.

Jsou tu divadelní referáty od roku 1910 a z doby mezi dvěma válkami. Listujeme zde stránkami o nejzávažnějších nebo charakteristických pražských představeních té doby. Zvláštní místo tu zabírá několik referátů o pohostinských hrách Moskevských a větší práce jak se má psát divadelní kritika. Ve všeobecnějších komentářích je uložena zvláště problematika Národního divadla, pak publikace o takzvané krizi divadla. Ze své praxe dramaturga tu hovoří Čapek k uváděným dílům, o provozních problémech divadla, o hercích a o jiných divadelnících. V řadě referátů o filmu jsou také zde bystré a platné známky k vlastnímu dílu, pokud zde nebudeme chtít aplikovat Goethův výrok. Goethe jím střelil nepochybně do mnohomluvných autorů a tím Čapek není. Po hutném doslovu Františka Černého jak obrodit divadlo následují poznámky a rejstříky.

Od mladých rádků až po ty z roku 1938, všemi proniká upřímnost velkého umělce, sebekritičnost a velká láska k divadlu. Také v jeho době byla návštěvnická krize, divadlem širokých mas se stával film a rozhlas, na obzoru

se rýsovala televize. A přece se proti nim Čapek nestavěl nepřátelsky, věřil ve věčnost divadla.

Když zde upozorňujeme na tuto knížku, milou, rozumnou, nemůžeme se vyhnout citaci několika myšlenek.

Z r. 1921: Mějte rádi divadlo přese všechny divadelní krize. Koneckonců jsou všechny takové krize hospodářskou otázkou; nebylo by krizí ani afér, kdyby divadla mohla být prostě živa ze svého obecnstva, ničeho jiného nepotřebující. Pokud nejsou tak daleko, pokud vy nejste tak daleko, musíte čas od času strpět divadelní krizi. Chci tedy říci jen tolik: trochu nápravy je v rukou jednoho každého. Mějte rádi divadlo a půjde to.

Z r. 1922: . . . divadelní kritika by se měla psát hlavně tak, by to divadlo vyhrálo. Tak, aby rostl a zvrouceněl zájem o divadlo. Tak, aby divadlo samo šlo z kritiky podněty života a smělosti. Divadlo se nesmí stát kulturním přežitkem.

Z r. 1928: Co bude světem svět, bude divadlo. To právě snad dělá člověku nejlépe, když vidí bezprostředně druhého živého dýchat, jednat a mluvit při tom, jak by sám jednal, nebo chtěl, nebo co si už sám kdysi o tom myslil. Běží o tu tělesnou blízkost, kontakt s hercem na divadle, jež film nikdy neskytne. Snad bych to řekl jinak: Pokud jsou lidé herci a herci lidé, bude divadlo.

Výbor z Čajkových myšlenek o divadle nutí k přemýšlení. Každá doba má své divadelní problémy. A skutečně velcí současníci k nim přistupovali povolně a uči v mnohém i dnešek.

kr

abc DIVADELNÍHO OSVĚTLOVÁNÍ

■ VÁCLAV MÜLLER ■

TŘETÍ KAPITOLA

SVĚTELNÁ A BAREVNÁ KOMPOZICE SCÉNY

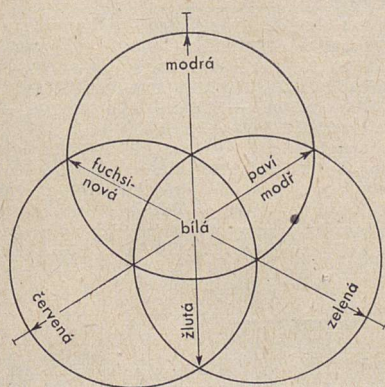
Zářivá energie fotonů, šířící se přímo-

Barva	J. Newton
červená	760—871 milimikronů
oranžově červená	
oranžová	680—600
žlutá	600—686
zelenavě žlutá	
zelená	580—540
modrozelená	540—500
paví modř	
modrá	500—480
fialová	450—420
purpurová	400

(jeden milimikron je milióntinou milimetru — neboli 10 angströmů)

Pro běžnou jevištní praxi si tyto údaje nemusíme pamatovat, musíme však vědět, že neviditelným vlnám delším než červená — to je nad 671 milimikron, říkáme infračervené a kratším než purpurová — 400 milimikronů, říkáme ultrafialové. A s nimi se již v jevištním osvětlování setkáváme.

Před vlastním výkladem o barevné kompozici scény oživme si v paměti vztahy mezi jednotlivými barevnými paprsky, vlastnosti jejich odrazení, pohlcování a mísení.

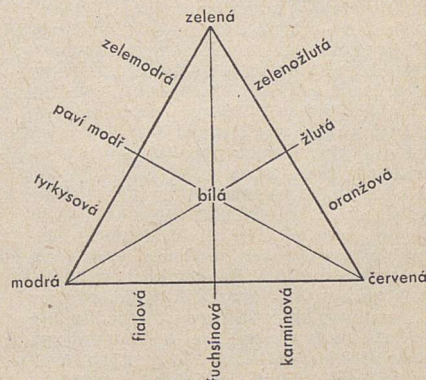

Obr. 1: Míchání barevných světél aditivní metodou. Šipky určují komplementární — doplňkovou vazbu mezi barevnými světly

Jak ukazuje obrázek č. 1, je bílé světlo složeno ze tří základních barevných světél: červeného, modrého a zeleného. V místě, kde se všechny tři vzájemně překrývají, vzniká světlo bílé. Na jevišti nikdy této ideální skladby nedocílíme, poněvadž barevné paprsky získáváme filtrací bílého světla a tím ztrácíme značnou světelnou energii. Mísení barevných světél nazýváme metodou aditivní.

Čaře ze světelného zdroje, má různou vlnovou délku. V pásmu viditelného spektra, z něhož je bílé sluneční světlo složeno, udávají autoři tyto délky jeho barevné skladby:

M. Barne
6869 angströmů
6468
6133
5750
5157
5313
4600
4140
3881

Obr. 2: Maxwellův barevný trojúhelník k určení komplementárních barev

Ještě něco je patrné z obrázku č. 1: Smísíme-li modré a zelené světlo, dostaneme světlo v barvě paví modři. Podobně překryjeme-li červené světlo zeleným, vznikne nám — teoreticky — světlo žluté. Teoreticky proto, že v jevištních podmínkách nikdy nedocílíme u základních barevných světél stejnou hodnotu množství světla v luxech. Ale to je jen poznámka na okraj. Nás zajímá víc okolnost, na niž ukazují zakreslené šipky, totiž vztah mezi jednou z barev základních světél ke směsi, vzniklé na opačném konci šipky. Abychom zůstali u uvedeného příkladu, vraťme se ještě jednou ke světlu v barvě paví modři. Šipka procházející na našem obrázku z této barvy, protíná bílou a proniká do červené. Stejně tak šipka ze žluté přes bílou k modré, nebo fuchsiové přes bílou k zelené. Z uvedených příkladů vyplývá závěr, že vztah mezi oběma krajními barevnými světly dává uprostřed výsledné světlo bílé. Dvě barevná světla, jejichž směr dává bílé světlo, nazýváme doplňková, neboli komplementární.

Maxwellův barevný trojúhelník (obr. č. 2) nám ještě blíže přiblíží pochopení aditivního mísení barevných světél a

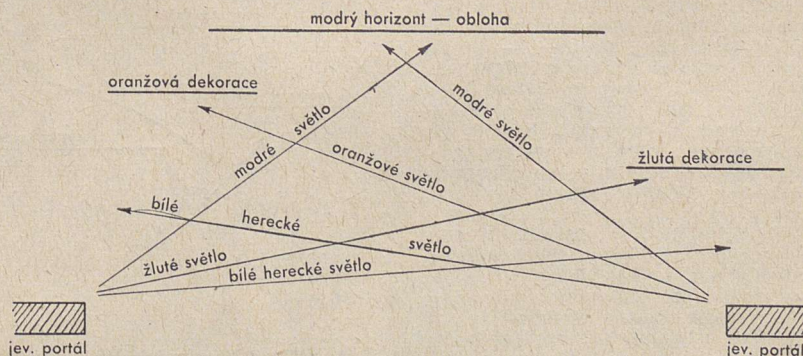
určení vzájemných komplementárních barev.

K jakému účelu na jevišti potřebujeme znát zákony o komplementárním vztahu barev?

Pomozme si opět příkladem:

Pozorujeme-li upřeně nějaký barevný předmět — třeba žluté barvy — a zavřeme-li na okamžik oči, dozrívá nám na sítnici oka jeho tvar, ovšem nikoliv v barvě základního vjemového podráždění, nýbrž v barvě ke žluté komplementární, tedy modré. Tentýž jev se nám bude opakovat, odvrátíme-li náhle od pozorovaného předmětu hlavu a oči upřeme na bílou plochu. I na ní jako by nám vyvstaly viděné tvary v komplementární barvě. Čím jasnější bylo primární zrakové podráždění, tím intenzivnější se nám bude jevit dozrívání na sítnici oka.

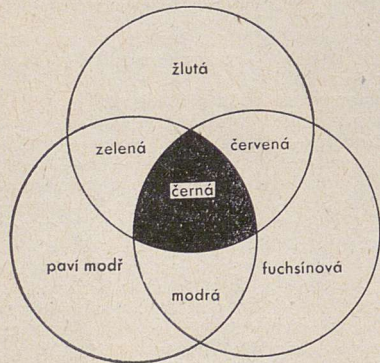
Na tyto základní barevné vazby je třeba myslet při barevném řešení scénického prostoru. To proto, aby oči diváků nebyly neustále namáhány vyrovnáváním barevných vjemů, způsobených pestrostí dekorací, kostýmů a světél. Této únavě odpomáháme tím, že vyrov-

Obr. 3: Příklad praktického užití doplňkových barevných světél na jevišti

návěm již na scéně vztahy mezi barvami, a to tím, že již na dekoracích a jejich součástech klademe pokud možno barvy komplementární — vlastně je vzájemně doplňujeme o ty, které by si sítnice očí musely vzájemně vyvolávat. Barevnou kompenzaci potřebujeme zvláště tehdy, pracuje-li výtvarník scény s velkými barevnými plochami — příkladně modrým horizontem. — V takovém případě kompenzujeme jeho barevnou působnost tím, že použijeme na dekoracích komplementární barvy k modré — to je některého tónu žluté. V divákově pocitu jako by získaly vzájemně na ostroti a intenzitě, aniž by byly oči zvláště namáhány. Použití komplementární barvy zejména na takz. charakteristickém detailu scény velmi výtvarníkovi pomáhá ke zvýraznění záměru. (Viz obr. č. 3!)

Ale nejen barevnou dekorací vzájemně komplementární můžeme působit citlivě na vnímavost diváků. Teorii o doplňkových barvách můžeme se zdarem uplatnit i při navrhování kostýmů a jejich barevnosti ve vztahu k základnímu barevnému ladění dekorací a scény. Ale to už není předmětem našeho zájmu. S aditivním mísením barevných světel se na našich jevištích setkáváme všude tam, kde existují rampy s barevnými žárovkami. Bývají usazeny na předscéně v podlaze — to potom při použití jejich světlo „háže“ nepříjemně

Obr. 4: Míchání barev subtraktivní metodou

stíny na horizont a podivně deformuje svým spodním světlem tváře herců — nebo v tazích, jako tzv. horizontové rampy.

Na moderně vybavených scénách jsou montovány výkonné zářivkové horizontové baterie, sestavené ze zářivek v barevných skupinách: červených, modrých (v několika tónech), zelených — častěji žlutých, k nimž bývá připojen okruh zářivek bílých. Pomocí regulátorů jednotlivých okruhů tyto základní barevné tóny mísmé tak, jak vyžaduje světelná kompozice výtvarníka. S takovouto horizontovou baterií docílujeme různých variant barevného pojednání horizontového prospektu.

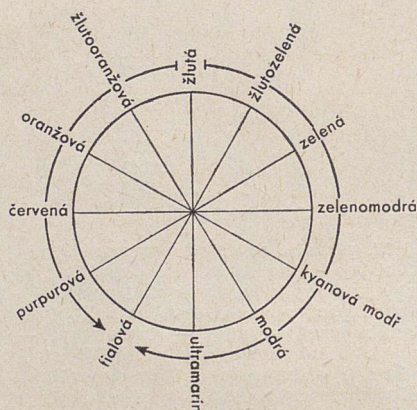
Na našich jevištích se však častěji setkáváme s mísením barev metodou subtraktivní. (Obr. č. 4.)

Srovnáme-li obě popsané metody, docházíme k podstatnému závěru:

Při míchání základních barevných světelných chromatických barev dostáváme aditivní metodou achromatické světlo bílé — při míchání základních barev-

ných pigmentů metodou subtraktivní získáváme achromatickou barvu černou. Většina osvětlovacích těles na jevišti vyzařuje světlo sice bílé, ale se značným množstvím červeného — tzv. tepelného — vlnění.

Postavíme-li tomuto bílému světlu do cesty barevný filtr, část fotonů propustí a ostatní zadrží. Mezi propuštěnými a zadrženými se nám opět v praxi objevuje komplementární vztah. Zadržené fotony jsou vždy doplňkovými k propuštěným a obráceně. Poněvadž k jejich vzájemnému „odtržení“ došlo vlastně násilím — filtrací, mají snahu se opět spojit v bílém světle. Energie zadržených komplementárních barevných částic „tlačí“ na filtr, proměňuje se na teplo a snaží se jím filtr znehodnotit a se svojí základní barvou sply-

Obr. 5: Roodův barevný kruh k určení vzájemně harmonických barev

nout. V praxi potom pozorujeme, že některé barevné filtry — zvláště tak zvaných „studených“ odstínů (modré, zelené) se vypalují a znehodnocují, takže ztrácejí svůj původní barevnou kvalitu. Týká se to zejména „želatinových“ filtrů z nekvalitních hmot. Největší barevnou stálost mají filtry skleněné, které nařezány do pásků odolávají vzniklému teplu.

Světelná kompozice scény musí vážně promýšlet nejen vzájemný barevný vztah dekorací a kostýmů, ale i kontrastnost světla a tmy. Náhlé přecho-

dy z jedné světelné roviny do druhé jsou přijatelné v první polovině představení, ale v druhé by měly být omezeny na nejmenší míru. Má-li divákovo oko neustále vedle barevného kontrastu vyrovnávat i kontrast světla a tmy, je jeho pozornost neustále unavována a vnímavost otupována. Temnota mezi obrazy nepůsobí jako odpočinek, nýbrž jako nové podráždění sítnice dozríváním a doladováním zrakového vjemu. Proto i osvětlení hledištního prostoru — sálu — má být o přestávkách v relaci na světelnou hladinu jeviště při představení. Je-li na scéně světla dost, může sál o přestávce svítit jasněji, ne-li, tlumeněji. K těmto skutečnostem se později ještě dostaneme.

Harmonické pořadí barev

V souvislosti s minulou kapitolou o světelné kompozici scény zastavme se ještě u další okolnosti, totiž u vzájemné harmonie barev. Které barvy jsou vzájemně harmonické?

Na danou otázku nám nejlépe odpoví pohled na barevnou řadu, odvozenou z Roodova barevného kruhu. Jeho obvod je popsán barvami v tomto pořadí: žlutá — žlutozelená — zelená — zelenomodrá — kyanová modř — modrá — ultramarín — fialová.

To je řada vedoucí od nejsvětlejší barvy — žluté — k nejtmavější — fialové — pravou stranou obvodu Roodova barevného kruhu.

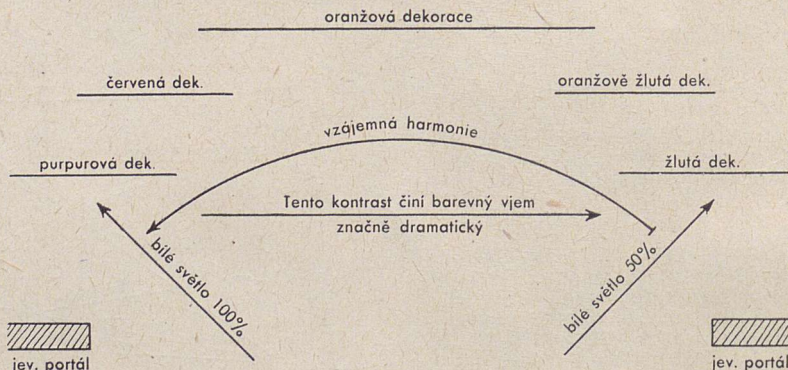
Jdeme-li opět od nejsvětlejší k nejtmavější po levém obvodu, dostaneme řadu tuto:

žlutá — žlutooranžová — oranžová — červená — purpurová — fialová. (Obr. č. 5.)

Jak vidíme, vzájemně harmonují ty barvy, které spolu vzájemně sousedí směrem od žluté k fialové, příkladně oranžová s červenou, ovšem červená musí být o tón tmavší, nebo zelenomodrá s modrou; když i modrá je tónově tmavší zelenomodré.

Nejen dvojice, ale i trojice barev mohou spolu harmonovat. Odstínění je opět vázáno na světelnou posloupnost barev od nejsvětlejší k nejtmavší. Příklad: žlutooranžová — temnější oranžová — nejtmavší červená, atd.

V praxi nás tato poučka zajímá při tvorbě základního barevného ladění scény, a to tak, že herecké i dekorální světlo a jeho barva ustupují od opony do hloubky scénického prostoru harmonicky. (Obr. 6.)

Obr. 6: Příklad harmonického řazení barevných dekorací: kontrast mezi purpurovou a žlutou dekorací potlačíme mísením achromatickou, (bílou) barvou větší různě intenzity

Při dostatečném počtu reflektorů můžeme si dovolit zasvětit základní barevnou hladinu jeviště podle tohoto řádu: První „průvan“ mezi portály by byl žlutý, druhý „průvan“ do hloubky jeviště — žlutooranžový, třetí „průvan“ — oranžový. Mají-li i kontrastní barvy vzájemně harmonovat, a to je třeba při užití komplementární barevné vazby, pak at

je barva, bližší k fialové vždy temnější (viz Roodův barevný kruh, na němž lze určit nejen vzájemně harmonické pořadí barev, ale vedeme-li přímkou přes střed, i jejich komplementární protějšky). Zvolíme-li pořadí obrácené — to je, bude-li barva od fialové ke žluté tmavší (nebo se slabší intenzitou), získáme barevný nesoulad.

Použijeme-li jej na malé ploše — v prostředí barevně harmonickém, prosadíme tím lépe soulad barev. Pozor, aby však barevný nesoulad nepřevládal. To by bylo vážnou chybou, kterou by zejména diváci barevně citliví velmi nelibě nesli. Přijatelnou míru barevného nesouladu posoudíme nejlépe na technické zkoušce, kde si vzájemnou barevnost musíme stejně vyzkoušet.

metodika L. P. 1895

DIVADELNÍ TAJNOSTI

Vzlétnutí tanečnice na divadle

děje se pomocí stroje velmi důmyslného, a přece zcela jednoduchého. Účinek tohoto stroje nemálo překvapí každého diváka. Tanečnice, která se má do výše vznést a v oblacích zmizet, vyskočí na pravé straně jeviště, vznese se šikmo mírně do výše, nad středem jeviště se na okamžik zastaví, načež k levé straně jeviště zmizí (viz obr.). Zjev to naprosto nepochopitelný!

Každý ovšem uzná, že tanečnice na něm visí; a tomu skutečně také tak jest. Visí na drátovém laně, 1 mm silném a tak zbarveném jako pozadí, od něhož se tudíž ničím neliší, a proto i neviditelným zůstává. V rozhodný okamžik připne si tanečnice drátové lano pomocí karabinky k svému pasu, načež podle hesla (mluveného či hudebního) vyskočí, a další svůj osud strojníkům přenechá.

Na provazišti pracují při létacím stroji dva strojníci, kdežto třetí (strojmistr) se nalézá na malém schodišti nad pravou stranou jeviště, odkud tanečnice právě vyskakuje k letu. Létací stroj (viz obr.) spočívá na dvou sanicích, jež právě oni dva strojníci přes půdu k levé straně táhnou a tím směr letu způsobují; všechny ostatní létací a houpavé pohyby tanečnice jsou závislé na strojmistru, jemuž i nejtěžší a nej-

choulostivější část úkolu připadá. Létací stroj skládá se z ocelového vřetene škroubového, na němž se pohybuje matice E, vedena jsouc v rovnoběžné poloze tyčemi H a držena k zadní sanici čtenými (20—30) kaučukovými provazci C, z nichž na obr. pro lepší přehlednost kreslen jest jediný. — Na předním konci s vřetenem pevně jsou spojeny dvě kladky; na menší kladce T navinuto jest při počátku vzletu ocelové lano A z největší části, kdežto na větší kladce P tou dobou jen málo létacího lana B navinuto jest. Obě lana jsou navinuta směrem opačným, a proto se navinuje průběhem letu lano B na větší kladku mnohem rychleji, než se s menší kladky svinuje lano A. V okamžiku, když tanečnice na jevišti vyskočí, zatáhne všickni tři strojníci současně, čímž se jednak lano B stanečnicí pohybuje k levé straně přes jeviště, jednak odporem strojmistra, jenž dolů táhne, zároveň se navinuje na

větší kladku a tím se zkracuje, tanečnici do výše zdvihá.

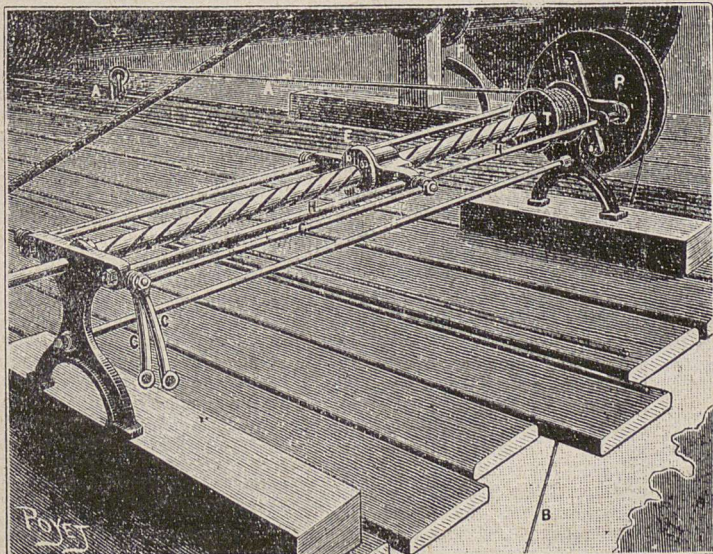
Strojmistr se svého místa neustále tanečnici vidí a může svoji činnost jejím pohybům co nejpřesněji přizpůsobiti, k čemuž mu nemálo ta okolnost slouží, že může po schodech podle potřeby vystupovati nebo sestupovati. Má-li se tanečnice v letu zastaviti, stanou i strojníci na provazišti. Důležitý úkol připadá též kaučukovým provazcům, které svým napínáním a smršťováním dodávají celému pohybu vzezření co nejpřirozenějšího. Všechno zdar předvedeného letu závisí ovšem na nejdokonalejší součinnosti všech účastníků, hlavně tanečnice a strojmistra.

Zobrazený výjev jest vzat z výpravné hry „Zlatá moucha“, v níž na konec tanečnice se vznese do výše a jindy „zlatá moucha“ obrovským skokem s prostřed jeviště zmizí ve vzdáleném křovisku.

ex: Z říše vědy a práce, roč. III, 1895

Vzlétnutí „zlaté mouchy“ do oblak ▶

Létací stroj na provazišti nad jevištěm ▼

Divadelní soubor Kulturního domu Holice v Čechách v čele s režisérem Josefem Korábem, zahájil svou sezónu „kerkonoskou poudačkou“ Marie Kubátové JAK PŘIŠLA BASA DO NEBE. Není jistě nutné o hře samotné psát. Protože stejně, jako byla půvabná před léty, kdy ji uváděla řada profesionálních i amatérských scén, je půvabná i dnes. A i dnes ji diváci přijímají se stejným úsměvem, jako tehdy. A tak snad není divu, že ji Holičtí znovu nastudovali. Většina představitelů současné inscenace krála již před jednácti lety, takže si své role vlastně jen zopakovali. Někteří zase (třeba dnešní Anče) se v původní „Base“ teprve seznámovali — co by ditka školou povinná — s prkny, která znamenají svět. Doufáme, že se Basa v repertoáru holického souboru co nejdéle udrží! J. P.

Před časem se úspěšně představil publiku na scéně Komorního divadla v Pardubicích soubor Odborného učiliště Pozemních staveb — Rybitví s inscenací Svoboda POSLEDNÍHO MUŽE v režii Zdeňka Nováka, člena Východočeského divadla.

Soubor Kulturního domu ROH na Dukle v Pardubicích je už léta známý svou zásluhou práci pro malé diváky. (A není to žádná maličkost hrát pravidelně každý týden!!) Vedoucí souboru, paní Karla Slonková — která „divadelnický“ vychovává už mnoho dětí, dnes dospělých a zapálených ochotníků — není již na režisérskou práci sama. Věrně jí stojí po boku mladá Ivana Šeflová, která se v této funkci představila poprvé publiku Langrova divadelního Bohdanče 68 s inscenací hříčky pro děti „Čáry, máry, fuk“. Pro podzimní sezónu — a taky pro meziokresní přehlídku v Třeběchovicích, nastudovala se souborem známé a úsměvné PODIVNÉ PŘÍHODY PANA PIMPIPÁNA. Premiéru má soubor šťastně za sebou a tak se teď mohou pardubické děti přijít podívat na některé z představení a s panem Pimpinámem prožít dvě hodiny dobrodružství v království krále Břicháčka, kde víc než král kraluje zlý, potouchlý kouzelník, strašidelně straší nejalšované strašidlo, neustále hrůzou princezna a to vše stráž královská stráž Brnědlo a Drnědlo.

JP

Ochotnické divadlo v Králověpěči mělo i v minulosti bohatou žití. Prvním průkopníkem byla Remeslnícko-živnostenská beseda, dále spo-

lek Vltavan, dramatický odbor Sokola, spolek Želenský a Tyl. V roce 1868 vznikla SCÉNA, která nakonec nad všemi ostatními kralovala. Silný rozmach ochotnického divadelnictví nastal zejména po první světové válce, přihlášily se divadelní odbory DTJ, katolický spolek, spolek železničářů aj. Před téměř třiceti lety se spojila Scéna s Tylem a slibně pak pokračovala v další činnosti. Právě před sto lety učinila Scéna první kroky k tomu, aby pod křídly mocné Thálie ukázala své schopnosti divadelní nadšenci. Dne 27. října 1968 sehráli dnešní kralupští ochotníci slavnostní představení Jiráskovy Lucerny na počest stoleté jubileance.

V. G.

Nejmenší diváci viděli v míletinském divadle hru Stanislava Rudolfa Romance ze slonou. Hru nastudoval režisér Jiří Kněžourek s dětmi z Dětského domova MTZO. Potéšitelná byla spolupráce hudebníků, kteří se podíleli jak na doprovodu písniček ve hře, tak i na zpřijemnění přestávek. —maj—

Žižkov bude mít konečně divadlo. Bývalá Masarykova síň má být moderním divadlem s 227 sedadly. Žižkovští ochotníci už koncem roku by měli v novém divadle hrát.

Divadelní soubor Domu kultury v Ostrově připravuje Těžkou Barboru.

Na Fond republiky došel výtěžek z několika představení Langrových jízdní hlídky, kterou připravili ochotníci v Kdousové na Třebíčsku.

Fidlovačka byla 20. premiérou ochotnického souboru jihočeského divadla ve Znojme.

Soubor v Horažďovicích, který před několika lety oslavil 110 let svého trvání, nastudoval hru se zpěvy Poslední Podskalák, se kterou zajíždí do obcí v okrese.

Na Bruntálsku se soubory připravují na novou sezónu. Studio JKS Bruntál s Tylovou Fidlovačkou, Rýmařov hraje Jiráskova Žižku, soubor ZK ZSKN Čapkovu Matku, v Krnově Komedii o chytrosti a

k 700. výročí založení Krnova Nezvalovu Atlantidu. A v Osoblaze Zapadlé vlastence, v Moravském Berouně Radúze a Mahulenu.

Už 20 let hraje Siréna, soubor požárníků v Šenově na Ostravsku. Znamená to 36 inscenací a 340 repríz.

„Noční rozhovor s opovrhovaným člověkem“ Fr. Dürrenmatta nastudovali mladí ochotníci v Havířově.

Mladí ochotníci v Rožnově už dělají spolu úspěšně sedm let. V prosinci měli premiéru Žákovy veselohry Študáci a kantoři.

Co hrají na Pelhřimovsku: v Pelhřimově Past na myši a Sluhu dvou pánů, v Humpolci Bludné duše, v Horní Cerekvi Pražského žida a v Kamenici n. L. Strakonického dudáka.

Zeyerova hra Radúz a Mahulena se stává oblíbenou hrou našich ochotníků. Kromě karlovarského souboru ji nastudovali i v Jiřkoviciích na Brněnsku.

K 50. výročí divadelního souboru ZK ROH Oděvního průmyslu v Prostějově připravili výstavu dokumentů z činnosti souboru.

Už 40 let hraje ochotnický soubor ve Sluhách na okrese Praha-východ. A čtyřicet let pracuje v souboru jeho režisér, dramaturg a herec dr. Karel Klepl.

Pro třetí festival her pro děti a mládež připravil soubor mladých OKD 9 Dykova Ondřeje a draka. Jistě díky za uvedení Dyka, ale proč pro festival tohoto druhu?

Po delší přestávce začal pracovat divadelní soubor ZK Rico ve Veperské Bitýsce. Kromě literárních pořadů nastudoval detektivní hru A. Christie Deset malých černoušek.

Dvacet dětí v Soběšicích u Brna chodí do dramatického kroužku pod vedením J. Okleštkové. Osvětová beseda se dobře stará jak o tento kroužek, tak o divadlo mladých, např. umožnila jim i týdenní letní soustředění.

Termíny mezikrajských přehlídek, na nichž budou vybrány soubory pro 39. Jiráskův Hronov, jsou pevně stanoveny formou dohod s pořadateli. Přehlídky se uskuteční od 3. do 9. května v Krnově, od 17. do 22. května v Jablonci nad Nisou a od 26. do 31. května v Táboře.

V Krnově budou hostit anglický soubor z Haeveringu, v Táboře pravděpodobně soubor z Belgie.

Nová stálá amatérská scéna vznikla při KP ROH v Rožnově pod Radhoštěm. V lednu zahájila Čapkovou hrou R. U. R. V dramaturgickém plánu má hry V a W, J. Patricea a pohádku B. Němcové. Chce zazpívat na Valašsko a Ostravsko.

Na Opavsku ochotníci hrají Ženichy, jízdní hlídku, Osm žen, Životnost paní Warrenové; na Znojemsku Vojnarku, Maryšu, Lucernu, Její pastorkyňu, Chudáka manžela, ale i Dostálovu Výtečnicku; na Liberecku Tvrdohlavou ženu a Princeznu Pampelišku.

Ve věku 77 let zemřel nejstarší člen Dramatického odboru J. K. Tyla při OB ve Zlebech KAREL VOZÁB. Ochotnickému divadlu věnoval 59 let svého života.

Dramatický odbor Jirásek ZKNP v Nejdku uvedl jak jeden z prvních ochotnických souborů Hrubínovu hru Oldřicha a Boženu. Soubor potomě třiletém odmlčení nezůstal nic dlužen své dřívější tradici a za spolupráce člena Vinohradského divadla F. Hanuse dosáhl výrazného úspěchu. K 20. výročí činnosti připravuje nejdecký soubor divadelní festival. — V městě působí i dětský divadelní soubor, který za vedení učitelky Janové několikrát provedl jílkovu pohádku O Slunečníku, Měsíčníku a Větrníku.

Amatérská scéna, ročník VI. [Ochotnické divadlo ročník XV.], číslo 3, březen 1969. Vydává Ministerstvo kultury a Informací v nakladatelství Orbis, n. p., Praha 2, Vinohradská 46 — Redakce Amatérské scény a Repertoáru malé scény: Jiří Beneš (vedoucí redaktor), Pavel Bošek, Marie Vašínková — Grafická úprava Valdemar Ungermann — Technická redakce Jana Zubíková — Adresa redakce: Praha 2, Vinohradská třída 2, telefon čis. 221057. — Tiskne Státní tiskárna, n. p., závod 2, Praha 2, Slezská 13 — Rozšiřuje Poštovní novinová služba, informace o předplatném podává a objednávkou přijímá každá pošta i doručovatel. — Cena jednotlivého výtisku 3 Kčs — Vychází jednou měsíčně — Toto číslo mělo redakční uzávěrku v lednu 1969.

© Nakladatelství Orbis, n. p., Praha 1969.

STARÁ HISTORIE

Půvabná Zeyerova hříčka znovu ožila v pražském divadle Máj, upravená na muzikál. Po Máji se úpravy chopil sympatický kolínský soubor SZK, s jehož inscenací vás seznamují naše snímky. Premiéra byla plná rozvernosti, elánu, študácké recese — ale chyběla jí dopracovanost, kázeň, řád. Pražský a kolínský soubor navázali družbu a navzájem si vypomohli svými představiteli při dvou reprízách.

M. Hyňková a B. Křížek v Claudelově ZVĚSTOVÁNÍ PANNĚ MARIÍ. Divadlo E. F. Buriana, snímek V. Sochůrek.